

7—12 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 7 november

Sid.

Svar på frågor av:

herr Hector (vpk) ang. lokaliseringsstöd för industrietablering i norra Värmland	3
herr Andersson i Storfors (s) ang. förbud mot skogsbesprutning från flygplan	4
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. internationell kontroll över produktion och försäljning av narkotika	5
herr Werner (h) fråga ang. åtgärder för att öka rekryteringen till vårddyrkena	8
herr Björk (s) ang. ytterligare åtgärder mot oljeutsläpp från fartyg	10
fru Lindskog (s) ang. nedsättning av biljettpriset för vissa järnvägsresor	12
herr Ohlin (fp) ang. utvecklingen av sysselsättningen inom den svenska industrin samt de statliga affärsverken och bolagen	13
Svar på interpellation av herr Rimmerfors (fp) ang. inbördeskriget i Biafra	16
Interpellationer av:	
herr Lorentzon (vpk) ang. tillverkning av visst bekämpningsmedel mot oljeskador	22
herr Nilsson i Tvärålund (cp) ang. utbyggnaden av den högre tekniska utbildningen	23
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Gustafson i Göteborg (fp) ang. skattereglerna för industrins forsknings- och utvecklingskostnader	25
herr Larsson i Borrby (cp) ang. diplomatiskt erkännande av Nordvietnam	25

Fredagen den 8 november

Meddelande om enkla frågor av:

herr Öhvall (fp) ang. åtgärder mot läkarbristen i Norrbottens län. .	27
herr Westberg (fp) ang. utredning rörande sjukvårdens finansiering	27

Tisdagen den 12 november

Svar på interpellation av herr Larsson i Borrbby (cp) ang. informationen om mervärdeskatten samt på frågor av herr Börjesson i Falköping

(cp) och herr Thylén (h) i samma ämne.	28
--	----

Interpellationer av:

herr Werner (h) ang. tillämpningsbestämmelserna beträffande korum.	32
herr Thunborg (vpk) ang. postanstalters placering.	33
herr Andersson i Örebro (fp) ang. granskningen av gesällprov.	34
fru Kristensson (h) ang. tillsättande av natriumfluorid till AD-vitamin i kariesförebyggande syfte.	35

Torsdagen den 7 november

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Svar på fråga ang. lokaliseringsstöd för industrietablering i norra Värmland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hector har frågat mig om jag vill tillmötesgå från bl. a. kommunalt håll i norra Värmland resta önskemål om lokaliseringsstöd för aktuell industrietablering inom området.

Herr Hector synes med sin fråga syfta på ett konkret ärende som för närvarande är under beredning hos arbetsmarknadsstyrelsen. Eftersom jag grundlagsenligt är förhindrad att i kammaren ta upp sådant ärende till behandling, vill jag begränsa mig till att framhålla att varje lokaliseringsprojekt, som kan leda till bättre förhållanden inom områden med en sådan sysselsättningsbild som den norra Värmland uppvisar, prövas noggrant av regeringen och lokaliseringsmyndigheterna.

Vidare anförde:

Herr HECTOR (vpk):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret. Det inger i varje fall något hopp. Annars är hopplösheten och resignationen den verkligt stora faran för oss där uppe i de berörda bygderna.

Man kan säga att fallet är ett skol-exempel på möjligheterna till en ra-

tionell lokaliseringspolitik. Där finns alla förutsättningar. Det berörda markområdet är mycket vidsträckt, i själva verket en hel landsända, och är av sådan struktur att andra alternativ torde vara mycket få. Vidare finns ett sammanhang mellan hela bygdens struktur och råvarans karaktär: skogen. Slutligen har vi också ett förankrat och sedan lång tid tillbaka genomarbetat engagemang och en fast solidaritet från kommuner, enskilda, skogsägare och arbetare, vilket inrikesministern noggsamt har fått informationer om.

Jag kan sammanfatta vad saken innerst inne gäller genom att citera slutklämman i ett uttalande från norra Värmlands fackliga centralorganisation nyligen: »Vi betraktar frågan som en prövosten när det gäller 'det solidariska samhällets' vilja och förmåga att fungera som ett sådant. Det är fråga om ett ödesbeslut, ett definitivt antingen-eller för bygden.»

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har sagt i mitt svar att jag är förhindrad att uttala mig om detta speciella ärende, men jag kan naturligtvis säga några ord om situationen när det gäller produktion och konsumtion av spånskivor och plattor.

Vi har för närvarande här i landet en produktion på något över 200 000 ton årligen. Under år 1967 hade vi en konsumtion av spånskivor och plattor på cirka 125 000 ton, möjligen något mera. Den kvantiteten inkluderar då exporten. Följaktligen finns det en betydande överkapacitet, som vi emellertid tror kommer att klaras genom den växande konsumtionen. I fjol ökade

Svar på fråga ang. förbud mot skogsbesprutning från flygplan

konsumtionen inom området med 24 procent i Sverige och 12 procent ute i Europa. Men det finns alltså ett betydande gap mellan produktionskapaciteten, 201 000 ton, och 125 000 å 130 000 tons konsumtion. Samtidigt bygges två industrier ut på skilda platser i landet, och de kommer att ge en ytterligare produktionstillväxt på cirka 70 000 ton. Då kommer vi sålunda upp i 270 000 ton. Det finns också fyra intressenter som vill bygga nya fabriker med tillsammans 110 000 tons kapacitet. Enligt långsiktiga bedömningar, delvis grundade på OECD-statistik, skulle vi 1972 kunna vara uppe i en konsumtion som inklusive exporten ligger på 250 000 å 255 000 ton. Och vi kommer som sagt om något år — kanske redan om ett halvt år — att vara uppe i en produktion på 270 000 ton. Jag tror att man skall vara mycket försiktig när man bedömer möjligheterna att öka produktionens omfattning på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. förbud mot skogsbesprutning från flygplan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Storfors har frågat, om jag är beredd att medverka till att skogsbesprutning från flygplan förbjuds, innan utförliga säkerhetsföreskrifter fastställts och undersökningar på djurlivets reaktion företagits.

Giftnämnden överväger för närvarande frågan om särskilda föreskrifter för besprutning med bekämpningsmedel från flygplan. I avvaktan på resultatet av dessa överväganden är jag inte beredd att vidta några särskilda åtgärder.

Vidare anförde:

Herr **ANDERSSON** i Storfors (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag ställt frågan är den skogsbesprutning från flygplan som ägde rum i västra Värmland i juli månad detta år och som skadade några människor. Jag har förståelse för statsrådets avvaktande ställningstagande men hyser oro för vad som kan hända innan ordentliga säkerhetsföreskrifter skapats. Vi kan kanske hoppas att vad som inträffade i Mangskog var en engångsföreteelse, men risker finns att flygföretagen, som utför besprutningarna, är alltför nonchalanta och att det blir fler sådana här olyckor.

I det aktuella fallet flög det flygplan som sysslade med skogsbesprutningen tvärs över en fastighet, tillhörig en familj vid namn Stenberg, där modern och sonen skadades. Under överflygningen kom grova stänk från flygmaskinen, ungefär som vid ett kraftigt regn. Överflygningarna upprepades ett tiotal gånger, varvid vätskan smattrade mot plåttaken på både bostadshus och uthus. Såväl modern som sonen fick besprutningsvätska över sig och i ögonen. Sonen fick en vätskedusch rakt i ansiktet, vilket omedelbart medförde ögonsveda och en bindhinnekatarr som utvecklades i båda ögonen, enligt läkarnas konstateranden vid undersökning. Modern insjuknade drygt en vecka efter besprutningen med sveda i luft- och matstrupe samt symtom på neurologiska störningar i samtliga extremiteter. Det rörde sig om krypningar, stickningar, känselrubbingar och kraftlöshet. Hon hade svårt att stå på benen.

Det inträffade är ytterst allvarligt. Vad hade hänt om ett större antal människor befunnit sig på denna plats eller däromkring, då besprutningen pågick? De preparat som användes vid tillfället är farliga — det vet vi — och förgiftningar är vanliga.

Herr talman! Det är mot den bak-

Svar på fråga ang. internationell kontroll över produktion och försäljning av narkotika

grund jag här skisserat som jag ville hemställa att statsrådet skulle utfärda ett förbud tills vidare mot skogsbesprutning från flygplan. De nuvarande säkerhetsbestämmelserna är tydligen så bristfälliga att vad som helst kan hända. Min vädjan kvarstår: Överväg än en gång möjligheten att införa förbud tills säkerhetsföreskrifter skapats som är tillförlitliga.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag känner inte till omständigheterna i detta fall på annat sätt än att jag sett saken påtalas i pressen. Av flera skäl är det ju heller inte möjligt för mig att här i kammaren gå in i en diskussion om ett enskilt ärende. Men om herr Anderssons anförande kunde leda till att de som är ansvariga för verksamhet med spridande av gifter genom besprutning från flygmaskiner iakttar en ökad försiktighet, skulle jag vara mycket glad över resultatet.

Giftnämnden har denna fråga under uppmärksamhet, och vi kommer som var och en förstår att se till, att det blir tillfredsställande föreskrifter. Jag tror däremot att det vore felaktigt att i avaktan på detta förbjuda all verksamhet av detta slag. Man kan kanske inte i och för sig hindra sådant här genom bestämmelser; man kan ju inte råda över hur den enskilda människan utför sitt arbete. Man kan bara utfärda föreskrifter, men man kan aldrig gardera sig för att det inte likväl inträffar olyckshändelser.

Enligt min mening kan man därför inte gå så drastiskt fram, som herr Andersson i Storfors har önskat, att man sätter stopp för verksamheten. Men jag upprepar: Om herr Anderssons fråga kan leda till att man skärper uppmärksamheten, har vi anledning att vara glada över det.

Herr **ANDERSSON** i Storfors (s):

Herr talman! Det är min avsikt att
1* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 35*

min fråga skall bidra till att flygbolagen sköter denna verksamhet bättre än de gör nu. Det kan ju inte vara riktigt att man tio gånger flyger över samma bostadsfastighet och vänder flygplanet så att vätskan rinner ned över ett bostadshus. Man skall över huvud taget inte — att så skett har framkommit vid flera undersökningar — flyga över bebodda områden. Det är inte bara människorna som riskerar att drabbas; all växtlighet kring fastigheterna är även förstörd. Jag har nyss visat jordbruksministern några fotografier från Mangskog. Där ser det illa ut.

Det är alltså inte bara fråga om människorna utan också om fåglarna och om alla djur som bor ute i skogarna. Jag värnar också om dem. Det är därför jag vill att det skall skapas så klara linjer i detta avseende att man icke behöver uppleva sådana skador på människor som har uppkommit i Mangskogsfallet.

Jag hoppas att detta skall leda till någonting, och jag vädjar till statsrådet att hålla ärendet levande och aktualisera det så snart giftnämnden ger besked, så att vi kan få säkrare föreskrifter på området.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. internationell kontroll över produktion och försäljning av narkotika**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har den 17 oktober frågat om jag är villig att vidta omedelbara åtgärder för att — tillsammans med andra länder med likartade problem beträffande narkotikamissbruket — söka få till stånd internationell kontroll över pro-

Svar på fråga ang. internationell kontroll över produktion och försäljning av narkotika

duktion och försäljning av syntetiska narkotika såsom amfetaminpreparat och LSD, t. ex. genom ändring av den allmänna narkotikakonventionen av år 1961. På herr Wiklunds begäran besvarar jag frågan först i dag.

Som jag flera gånger tidigare betonat är narkotikafrågan ett stort internationellt problem. Internationellt samarbete i syfte att kontrollera produktion, handel och annan hantering av beroendeframkallande medel är kanske den allra viktigaste åtgärden för att motverka narkotikamissbruket. Sedan jag senast berörde denna fråga här i kammaren har ett nytt initiativ i frågan tagits från svensk sida vid Världshälsoorganisationens tjugoförsta generalförsamling i Genève i maj 1968. På svensk begäran uppfördes således på generalförsamlingens dagordning en fråga om utvidgning av narkotikakonventionen till att omfatta sex av de farligaste centralstimulerande medlen. Den svenska framställningen avvisades dock under hänvisning till det arbete med en särskild internationell överenskommelse beträffande sådana medel som pågår inom FN:s narkotikakommission, som är det centrala organet för den internationella narkotikakontrollen. Kommissionen har därefter under sommaren 1968 samlat in uppgifter från medlemsstaterna om behovet av och sättet för kontroll av sådana medel.

Det senaste svenska initiativet vid Världshälsoorganisationens tjugoförsta generalförsamling rönt stor uppmärksamhet bland de närvarande delegaterna, och det kan antas att frågans behandling därigenom ytterligare påskyndats. Från svensk sida följer vi frågans behandling med uppmärksamhet. Vi har nu också fått särskilda möjligheter att påverka den fortsatta utvecklingen. Den 31 maj i år blev nämligen Sverige invalt som medlem i narkotikakommissionen för en fyraårsperiod med början den 1 januari 1969. Nästa möte med narkoti-

kakommissionen kommer att hållas i Genève i januari 1969.

Den 25—27 november i år kommer det att hållas en internationell expertkonferens i Stockholm om centralstimulerande medel. Konferensen ordnas av socialstyrelsen i samråd med Världshälsoorganisationen. I konferensen deltar inemot 20 internationella forskare, och ett av syftena med den är att skapa ett bredare underlag för nya initiativ på det internationella planet.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Först vill jag uttala min uppskattning över att socialministern tillmötesgått mina önskemål och väntat två veckor med att svara. På grund av resor för Europarådet och två statliga utredningar, där jag är ledamot, har jag två torsdagar varit förhindrad att personligen ta emot svaret.

Jag skall självfallet inte ta upp någon debatt om narkotikaproblemet i hela dess vidd eller utprepa de siffror, som visar en kraftig ökning av narkotikamissbruket och som jag erinrade om i en debatt med statsrådet Odhnoff i våras. Inte heller skall jag återge rikspolisstyrelsens larmuttalande i slutet av september i år om den kraftiga ökningen av narkotikabrottsligheten i form av tillverkning, smuggling och langning av narkotika.

Men eftersom min fråga är betingad av denna brottslighet — frågan gäller en utvidgning av den internationella narkotikakonventionens tillämpning även på vissa syntetiska droger och därmed även på t. ex. preludin, som är det dominerande medlet vid missbruk — är det kanske inte ur vägen att påminna om att rikspolisstyrelsen i sitt sålunda nyligen gjorda uttalande räknar med att 1965 års siffror beträffande personer gripna för narkotikabrott i år kommer att tiodubblas. Samtidigt med att

Svar på fråga ang. internationell kontroll över produktion och försäljning av narkotika

rikspolisstyrelsen lämnar detta dystra besked vädjar den om ett samlat grepp på narkotikafrågan från samhällets sida, eftersom det inte räcker med enbart polisåtgärder.

En annan del av detta samlade grepp är åtgärder på det internationella planet för att bättre kunna kontrollera den internationella produktionen och försäljningen av även syntetiska narkotiska medel som de i min fråga åsyftade.

Jag tycker att det finns en viss möjlighet att driva på denna utveckling genom den opinionsyttring som kommer till uttryck i en särskild punkt i den resolution från Europarådet, som jag syftar på i min fråga. Den skulle säkerligen kunna användas i de ytterligare ansträngningar för internationella motåtgärder, som nu glädjande nog tycks vara på väg.

Jag tackar för svaret och uttalar min tillfredsställelse över att dessa ansträngningar nu alltså är i gång. Jag tror dock att man inte kommer ifrån att ta det stora, samlade grepp som rikspolisstyrelsen klart har uttalat sig för.

Det vore av intresse att veta, om socialministern idag har någon mening att redovisa om denna direkta och uttryckliga begäran från rikspolisstyrelsen.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag vill understryka att det av herr Wiklund anförda uttalandet från Europarådets rådgivande församling i september i år, innebärande ett ställningstagande beträffande vikten av omedelbara åtgärder för att kontrollera produktion och handel med centralstimulerande och hallucinationsframkallande medel, är värt både uppmärksamhet och uppskattning. Jag vill gärna uttala min tillfredsställelse med detta stöd för våra ansträngningar att åstadkomma en angelägen ökad internationell kontroll över dessa medel. En

sådan kontroll är av så stort värde att det är angeläget att alla goda krafter samverkar för detta ändamål.

Jag vill erinra om att internationella framstötter gjorts från svenskt håll på läkemedelsområdet, en i slutet av 1950-talet och en annan i början av 1960-talet. År 1965 föreslog vi att vissa beroendeframkallande läkemedel, såsom t. ex. preludin, skulle föras in under den internationella narkotikakonventionen och receptbeläggas inom alla medlemsstater. Vi lyckades också få Världshälsoorganisationen att anta en resolution, vari medlemsländerna rekommenderades att i sin nationella lagstiftning vidta åtgärder för en strikt kontroll av vissa medel, som ännu inte underkastats internationell kontroll. Vi har i vårt land vidtagit sådana åtgärder. Både centralstimulerande och hallucinationsframkallande medel har förts in under den svenska narkotikakontrollen.

När det gäller centralstimulerande medel är kontrollen så sträng, att dessa medel endast får skrivas ut av läkare efter licens från socialstyrelsen. Sådan licens meddelas endast för en viss läkare med avseende på en bestämd patient. Hallucinationsframkallande medel kan över huvud taget inte skrivas ut av läkare. Vissa andra läkemedel som gränssar till de centralstimulerande medlen har genom beslut av socialstyrelsen underkastats en mycket sträng receptkontroll. Man kan alltså inte längre i vårt land på legal väg komma över sådana centralstimulerande medel som missbrukas.

Herr talman! Detta är vad jag ville tillägga med anledning av herr Wiklunds inlägg. Beträffande frågan om ytterligare åtgärder inom landet får vi anledning att återkomma. Narkomanvårdsutredningen har ju aviserat att den avser att redan under början av nästa år framlägga sitt betänkande med bl. a. förslag till åtgärder i förebyggande syften.

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka rekryteringen till vårdyrkena

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag är fullt på det klara med att man inom ramen för en diskussion kring svaret på en enkel fråga inte kan ta upp problemen inom hela detta område utan får hålla sig till det mera avgränsade spörsmål jag tagit upp. Jag förstår alltså socialministern om han inte nu närmare går in på det samlade greppet på dessa frågor.

Jag tycker att det är värt att notera att den resolutionstext, som är antagen av Europarådets rådgivande församling och som jag åberopat, är ett resultat av ett under debatten i denna församling framställt yrkande. Det visar vilken stark opinion som ändå finns bland europarådsstaterna i denna fråga. Jag tycker det finns anledning att få detta förhållande särskilt antecknat till kammarens protokoll vid detta tillfälle.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka rekryteringen till vårdyrkena

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har frågat om jag vill skapa förutsättningar för en ökad rekrytering till vårdyrkena för att, som herr Werner uttrycker det, »motverka uppkomsten av allvarligt förvärrade sjukdomstillstånd och till och med dödsfall bland sådana patienter, som oförskyllt drabbas av de långa väntetiderna framför de svenska sjukhusen».

Inom ramen för vad som gäller för besvarande av enkla frågor vill jag lämna följande uppgifter.

Läkarutbildningen ökar betydligt till följd av statsmakternas beslut. År 1966 utexaminerades cirka 350 nya läkare. År 1970 beräknas motsvarande siffra till 500. Under 1971 och de följande

åren därefter beräknas årsexaminationen av läkare komma att mer än fördubblas jämfört med år 1966.

Den vårdyrkesutbildning som landstingen och storstäderna svarar för — sjuksköterskor, undersköterskor, sjukvårdsbiträden m. fl. — expanderar starkt. Vårdskolornas årskapacitet ökar enligt fattade beslut från cirka 12 500 examinerade år 1966 till drygt 18 000 år 1970. Om två år kommer alltså kapaciteten vid dessa skolor att vara nära 50 procent större än för två år sedan. Den satsning som nu görs inom vårdyrkesutbildningen är större än någonsin.

Herr Werner talar om de långa väntetiderna utan att ange vilka uppgifter han stöder sig på. Någon allmän undersökning av väntetiderna och deras orsaker har mig veterligt ännu inte utförts. Enligt min mening bör en sådan undersökning komma till stånd. Socialstyrelsen arbetar med frågan bl. a. på initiativ från socialdepartementets sjukvårdsdelegation. Erfarenhetsmässigt vet man att förhållandena är mycket varierande. Vid vissa kliniker är väntetiderna långa. Vid andra kliniker av motsvarande slag förekommer så gott som inga väntetider.

Jag vill emellertid understryka, att sjukhusen har skyldighet att ta in fall som fordrar omedelbar behandling. När det gäller sjukdomar som inte är akuta kan en rimlig väntetid göra det möjligt att planera vården effektivt och rationellt. Många patienter behöver inte tas in på sjukhus omedelbart efter det att de anmält sig för sådan intagning — man kan också under väntetiden göra diagnostiska utredningar och vidta förberedelser för olika åtgärder. Det väsentliga är emellertid att patienterna är under betryggande kontroll.

Vidare anförde:

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka

Svar på fråga ang. åtgärder för att öka rekryteringen till vårdräkna

statsrådet för svaret, även om jag tycker att socialministern nog tar litet lätt på frågan om väntetiderna vid våra sjukhus. Statsrådet finner det ju t. o. m. positivt att ha en rimlig väntetid, som gör det möjligt att planera vården på ett rationellt och effektivt sätt.

Statsrådet frågar vad jag har för underlag för att påtala de långa väntetiderna. Jag vill svara att det finns vittnesbörd därom, som tränger sig på från många håll. Vi har sålunda sett alarmerande rapporter i tidningarna, senast om en 15-årig pojke som fick stå i olika köer i ett och ett halvt år innan han blev opererad, en operation som fick beklaglig utgång. Vi har också läst en ganska skrämmande miljöskildring i makarna Inghes bok om välfärden här i landet. I juni 1965 avled fem patienter i förturskön till Göteborgs sjukhus. I Norrköping inträffade åtta humanitärt oförsvarbara dödsfall under 1964. De dog under vidrigt ovärdiga förhållanden, i sin egen smuts och sina trasor, stinkande av liggsår och kallbrand. I ett län föll under samma tid inte mindre än 80 sjuka offer för denna »sambällets passiva dödshjälp».

Jag menar inte att regeringen är ensam ansvarig för dessa förhållanden. Sjukhusköer hör väl på något sätt ihop med ett högstandardsamhälle. Det kommer säkert alltid att finnas köer. Vi har det ganska bra ordnat med akutplatser, men vi saknar långvårdsplatser. Det bidrar till att öka köerna. Man skulle vilja ha s. k. B-sjukhus, dit man kunde slussa över klientelet undan för undan. Nu blir det ofta så som det t. ex. är vid cancerhemmet här i Stockholm. Det är ett akutsjukhus, men det påstås att det till 30 procent är ett kronikerhem. Man tvingas sortera kraftigt i patientklientelet, och många som akut kunde ges strålbehandling och hormonbehandling får vänta. Detta är ju inte tillfredsställande — platserna kunde utnyttjas bättre än så.

Den öppna vården borde också kun-

na effektiviseras och personal på det sättet frigöras för institutionerna. Det går ju inte att rationalisera och mekanisera sjukhusen hur långt som helst; vi vill inte ha opererbara »hälsofabriker». Det är på personalfrågorna det kommer an, och det är glädjande att utbildningstakten ökas så som nu är fallet. Men eftersom läget är så prekärt borde man kunna överväga att följa de vägar som oppositionen angivit för lösande av dessa frågor.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Werner har frågat mig om förutsättningarna för en ökad rekrytering till vårdräkna, och det har jag svarat honom på inom ramen för en enkel fråga. Jag skall inte vidga debatten till en allmän sjukvårdsdebatt — en sådan kan vi få föra vid senare tillfälle. En enkel fråga är ju inte den allra lämpligaste utgångspunkten för en dylik diskussion.

Jag tar ingalunda lätt på de köer som finns. Vad jag pekat på är endast att på en del håll är det köer, på andra inte. Vår strävan måste vara att försöka finna vägar som är framkomliga när det gäller att åstadkomma en förbättring.

Reglerna för debatterna här i kammaren gör att jag inte har möjlighet att diskutera enskilda fall. Därför kan jag endast säga att det fall herr Werner syftar på för närvarande är föremål för utredning. Innan den utredningen slutförts bör man inte uttala några bestämda åsikter om detta fall. — Låt mig emellertid tillägga, herr talman, att om herr Werner känner till fall, som innebär att enskilda människor är så akut sjuka att det kan gälla liv eller död och plats inte kan beredas på sjukhus, så bör herr Werner inte underlåta att omedelbart anmäla detta. Jag har i mitt svar framhållit att sjukhusen är skyldiga att ta in fall som fordrar omedelbar behandling. Skulle exempelvis en läkare härvidlag göra sig skyldig till någon

form av underlåtenhet, bör herr Werner veta att man i dylika frågor omedelbart kan göra anmälan hos sjukhusets chefsläkare eller hos sjukhusdirektionen. Frågan kan också föras upp inför socialstyrelsens ansvarsnämnd.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag förstår väl att det föreligger skyldighet att åtgärda sakerna så som socialministern säger. Men det är en skyldighet som är orimlig för många institutioner, och vi vet att det i praktiken blir så att vederbörande får meddelande om att ringa ifall det skulle bli för besvärligt. Det är mycket som får läggas på den enskilde patienten, och det kan vara svårt nog.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag skall inte fortsätta debatten länge till, men jag tycker det finns anledning att göra ytterligare ett tillägg.

Herr Werner har genom sin fråga lagt i dagen ett personligt, engagerat intresse för sjukvårdsfrågorna. Det är tacknämligt att herr Werner hyser ett sådant intresse. Men nog finns det anledning att göra vissa reflexioner rörande sjukvårdsfrågorna i dessa dagar, herr Werner. Vi har ju under de senaste dagarna i pressen sett hur man i Stadshuset här i Stockholm diskuterat skattefrågorna mellan de borgerliga partierna. Herr Werner talade om »cancerköerna» i Stockholm. Sjukvården kostar i dag mycket pengar, givetvis även i Stockholm. Detta är man väl medveten om. Högern i Stockholm tycks emellertid se på dessa ting på ett särskilt sätt, eftersom den anser att de resurser som på annat håll i huvudstaden betraktas som angelägna inte behövs.

Det är kanske här, inom det egna partiet, herr Werner, en verklig missionsgärning behövs.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. ytterligare åtgärder mot oljeutsläpp från fartyg

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Björk har frågat statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om han anser att ytterligare åtgärder är möjliga att vidta för att förhindra och uppsåra oljeutsläpp i våra farvatten. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

För att effektiva åtgärder skall kunna vidtas på grund av oljeutsläpp fordras att berörda myndigheter snabbt blir underrättade om förekomsten av oljeutsläpp. Det rapportsystem vi har kan förbättras. Vidare kan de berörda myndigheternas åtgärder samordnas på ett bättre sätt än som sker för närvarande. Sjöfartsstyrelsen har föreslagit provisoriska åtgärder för rapportering av oljeförekomster till havs. När remissbehandlingen av förslaget har avslutats kommer jag att överväga vilka åtgärder som är påkallade med anledning av förslaget. Den pågående räddningstjänstutredningen kommer att behandla bl. a. samordningsfrågor.

Bättre samordning kan åstadkommas inte bara inom landet utan även mellan olika länder. Mellan Danmark, Finland, Norge och Sverige finns ett avtal om bl. a. inbördes rapportering av oljeförekomster till havs. Jag räknar med att ett samarbetsavtal mellan staterna vid Nordsjön om åtgärder mot oljeskador skall kunna avslutas denna vinter. Behov föreligger av ett liknande avtal för Östersjön.

Svensk forskning pågår om möjligheterna att förse oljelaster med en tillsats av isotoper, varigenom utsläpp lättare skulle kunna identifieras. På internationell nivå kan väntas förslag till bl. a. skärpta krav på fartygs utrustning och strängare regler för hanteringen av oljelaster.

Svar på fråga ang. ytterligare åtgärder mot oljeutsläpp från fartyg

Bättre övervakning och rapportering och åtgärder som kan leda till säkrare utredningsresultat kommer att medföra att möjligheten att ådöma straff och ålägga skadeståndsskyldighet ökar. Detta bör rimligen leda till att de som handskas med olja ägnar än mer omsorg åt att hindra oljeutsläpp.

För närvarande pågår en intensiv verksamhet för att minska riskerna för oljeutsläpp på grund av fartygsolyckor. Bland åtgärder som därvid kommer i fråga kan nämnas sjömätning med modern teknik, förbättring av farleder, trafikreglering och trafikledning.

Vidare anförde:

Herr BJÖRK (s):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för hans utförliga svar på min fråga. Det var ett positivt svar, som ger anledning till förhoppningar om snara och effektiva lösningar på de från både naturvårds- och ekonomisk synpunkt utomordentligt viktiga problemen om förhindrande av skador genom oljeutsläpp.

Jag betraktar det som någonting mycket väsentligt då statsrådet konstaterar att det kan åstadkommas en bättre samordning inte bara inom landet utan även mellan de olika länderna när det gäller åtgärder med anledning av oljeutsläpp. Samordningsfrågan är nämligen avgörande för möjligheterna att få effektivare åtgärder mot oljeföroreningar. Härvidlag är de internationella aspekterna inte de minst viktiga. Jag förutsätter därför att det avtal, som statsrådet i sitt svar säger sig räkna med mellan staterna kring Nordsjön och förhoppningsvis därefter mellan länderna kring Östersjön, också kommer att innefatta förslag till åtgärder för att snabbt kunna spåra dem som bryter mot avtalens bestämmelser. De för närvarande alltför små möjligheter-

na gör att respekten för och efterlevnaden av de gällande bestämmelserna kan betraktas som mycket bristfälliga. Om man på internationell nivå kan enas om skärpta bestämmelser beträffande oljeutsläppen, måste man därför också ställa krav på en effektivare kontroll.

Åtskilliga av de av kommunikationsministern antydda åtgärderna ger speciell anledning att hoppas på samordning mellan olika myndigheter inom landet. Jag vill förutskicka att den kan tillskapas ganska snabbt. I detta sammanhang vill jag uttala förhoppningen att man kan åstadkomma centralt sammanställda instruktioner beträffande tillvägagångssättet vid bekämpandet av oljeskador. Jag tror att det skulle ha stor betydelse. Detta tillsammans med forskning för förbättring av såväl de kemiska som de tekniska metoderna är nödvändigt att ta med i bedömningen. Jag förutskickar också att man snabbt får fram en effektivare arsenal för bedömning och bekämpning av oljeskadorna.

I dagens tidningar omtalas att de stora oljebolagen har bildat ett försäkringsbolag som skall ersätta kostnaderna för rensningsarbeten efter oljeutsläpp. Detta blir ett viktigt komplement när skador skall ersättas, men jag tror inte att det kan förhindra att skadorna uppkommer, och det är det viktiga i sammanhanget. För att lösa dessa frågor krävs säkerligen samhällliga bevakningsåtgärder.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill begagna tillfället till att understryka att det i och för sig välkomna initiativ som oljebolagen har tagit på intet sätt kommer att dämpa de ansträngningar som samhället gör för att eliminera riskerna för oljeskador.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. nedsättning av biljettpriset för vissa järnvägsresor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Fru Lindskog har frågat mig om jag är beredd att medverka till att resande, som på grund av tågindragning tvingas anlita längre och därigenom dyrare resväg till länets huvudort, kan få biljettpriset nedsatt till den kostnad som gäller för den kortare resvägen.

En av de åtgärder som SJ vidtar för att mildra olägenheterna vid tågindragningar är att generellt medge, att resa över en omväg får ske till samma biljettpris som för kortaste resväg när flertalet tåg framförs över en sådan omväg. Även där enstaka tåg eller direkta vagnar framförs över en omväg medger SJ resa över den längre vägen utan merkostnad. Sistnämnda medgivanden prövas för varje aktuell sträcka med beaktande av såväl resenärernas krav på service som SJ:s företagsekonomiska synpunkter. Att utan en sådan prövning generellt tillämpa regler om prisberäkning efter kortaste väg just för resor till länshuvudorten är dock knappast tänkbart.

Vidare anförde:

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga.

Av statsrådets svar framgår att det görs en generell bedömning av biljettpriserna för resande när ett helt tågsätt eller en direktgående vagn framföres över en omväg. Svaret täcker nog inte helt min fråga. Jag tror att jag bäst kan belysa vad jag avsåg genom ett exempel.

I den del av länet där jag bor har ett tidigt tåg på sträckan Tillberga—Falun—Ludvika dragits in, så att resenärer som bor sydost om Ludvika tvingas resa en omväg över Fagersta—Krylbo—Borlänge för att besöka Falun under centralasarettets mottagningstid eller länsmyndigheternas arbetstid. Jag kanske kan nämna att efter tågindragningen kan man vara i Falun tidigast kl. 15.39. Omvägen medför ungefär en timmes längre restid men också tolv kronor i merkostnad om man reser tur och retur samma väg och sju kronor om man kan använda den längre vägen vid ditresan och den kortare vägen vid hemresan.

Jag tycker att olägenheterna skulle fördelas på ett riktigt sätt mellan SJ och resenärerna, om resenärerna accepterade en längre restid medan SJ tillämpade ett lägre biljettpris för en resa som innebär att man måste färdas en omväg för att komma till sitt mål. Jag vill därför upprepa min fråga, om SJ inte kunde tillämpa samma biljettpris som för den kortare sträckan i de fall, där det inte på denna sträcka förekommer så många resande varje dag att de kan fylla en järnvägsvagn. De kunde då resa med ordinarie tåg till en annan destinationsort, varifrån de genom tågombyte kan ta sig fram till sitt mål.

Jag tror inte att den av mig här anvisade metoden är unik. Den förekommer säkerligen också på andra håll.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag kan självfallet inte yttra mig om det enskilda fall, med vilket fru Lindskog exemplifierar sin frågeställning. Jag kan bara hänvisa till att det varit SJ:s strävan i dessa sammanhang att trots allt försöka åstadkomma möjligheter till resor för samma pris även i lägen, där förändringar av aktuellt slag i tågföringen inträffat. Där emot måste jag vidhålla att man inte generellt kan uttala den meningen att en sådan önskan skall i varje sammanhang

Svar på fråga ang. utvecklingen av sysselsättningen inom den svenska industrin samt de statliga affärsverken och bolagen

tillmötesgås. Jag föreställer mig nämligen att det i många fall kan bli problem genom att en del människor skulle vilja utnyttja en sådan möjlighet till att ta en annan väg än den kortaste till länets huvudort.

Jag nämner detta bara såsom ett av exemplen på svårigheterna. Med hänsyn till dessa får jag nöja mig med att hänvisa till den generella inställning som SJ har.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. utvecklingen av sysselsättningen inom den svenska industrin samt de statliga affärsverken och bolagen

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet WICKMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Ohlin har frågat mig om sysselsättningsutvecklingen i den svenska industrin samt inom de statliga affärsverken och bolagen sedan 1965.

Antalet sysselsatta i industrin har enligt industristatistiken uppskattningsvis minskat från 973 000 sysselsatta år 1965 till 928 000 år 1967, d. v. s. en nedgång med knappt 5 procent.

För de affärsdrivande verken är motsvarande tal 149 300 respektive 147 200 och för de statliga bolagen bägge åren oförändrat 53 700. Detta innebär en minskning i den statliga företagssektorn som helhet med 1 procent.

För innevarande år föreligger ännu inga uppskattningar av sysselsättningsutvecklingen i den statliga gruppen. För hela industrin ger viss preliminär månadsstatistik vid handen en minskning om ungefär 2 procent i förhållande till år 1967.

Vidare anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min enkla fråga.

Det framgår av svaret att nedgången i industrins sysselsättning under en tid av något mindre än tre år utgjort i runt tal 7 procent. Det har alltså förekommit en ganska betydande minskning av sysselsättningen inom denna viktiga näringsgren. Vad beträffar de statliga företagen har det under senare år förekommit en genomsnittlig minskning av sysselsättningen på cirka 1 procent per år. Kurvan härvidlag är ju alltid en aning taggig. Inom domänverket har t. ex. till följd av den rationalisering, som där ägt rum liksom inom skogsbruket i övrigt, sysselsättningen på fyra år minskat med mer än en fjärdedel.

Siffror som dessa anger ju en sjunkande tendens inom sysselsättningen i Sverige såväl inom den enskilda som den offentliga företagssektorn. Man kan knappast undertrycka en oro över att utvecklingskraften tydligen är för liten för att uppväga den sysselsättningsminskande effekt som friställandet genom rationalisering framkallar.

Det är här inte fråga om att ta upp någon allmän debatt till detta spörsmål, men jag tillåter mig ändå fråga, om statsrådet Wickman delar den oro som jag har givit uttryck åt.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag har varit litet förbryllad över formuleringen av herr Ohlins ursprungliga fråga. Om den hade varit formulerad på samma sätt som den fråga herr Ohlin nu framställde, hade det varit möjligt att besvara den från början. När herr Ohlin valde att formulera sin fråga som en jämförelse av sysselsättningen i industrin totalt och i de statliga företagen, utgick jag ifrån att herr Ohlin som utgångspunkt för frågan haft att sysselsättningsutvecklingen inom de statliga företagen skulle ha varit sämre än inom industrin. An-

Svar på fråga ang. utvecklingen av sysselsättningen inom den svenska industrin samt de statliga affärsverken och bolagen

nars var det ju ingen mening med att ställa de två sakerna mot varandra.

Nu säger herr Ohlin att det inte var meningen att jämföra, och han går i stället över till sin andra fråga, som givetvis är av helt annan komplexitet och egentligen inte lämpar sig för det frågeinstitut vi har här i kammaren — det tror jag också att herr Ohlin håller med om. Frågan var, om jag är oroad över utvecklingen när det gäller sysselsättningen, och det är egentligen en ganska onödigt fråga. Hela vår aktivisering av näringspolitiken — kalla den gärna för industripolitiken i detta sammanhang — är just ett uttryck för vår önskan att öka utvecklingstakten i den svenska industrin. Och då gäller det självfallet — jag behöver knappast påpeka det — utvecklingstakten i såväl den privatägda som den statliga delen av industrin.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Statsrådet Wickman har läst min fråga på ett mycket krigiskt sätt. I frågan finns ingenting om någon jämförelse. Jag ville bara ha sysselsättningen belyst och tyckte att det skulle vara intressant att få siffrorna uppdelade. Eftersom det är ont om tid när vi behandlar enkla frågor här i kammaren avstod jag från att begära en finare uppdelning av materialet. Att man skulle sätta det ena mot det andra är alltså någonting som herr Wickman själv har läst in i min fråga utan att jag har åsyftat det.

Sedan framhöll statsrådet Wickman att man inom regeringen är medveten om önskvärdheten av att stimulera utvecklingstakten inom industrin och att det är därför som man försöker aktivera vår näringspolitik. Då vill jag säga att om det under tre år har skett en minskning av sysselsättningen inom industrin med så mycket som 7 procent, så hade det varit naturligt om regeringen hade aktiverat sin näringspolitik långt tidi-

gare. Jag har med min fråga velat fästa regeringens uppmärksamhet på den ogynnsamma utvecklingen.

Det kan framdeles komma att bli många diskussioner om regeringens mer eller mindre aktiva näringspolitik, och då skall det inte gå att påstå att vi på vårt håll inte har observerat denna sak mer än regeringen. Jag har därför bl. a. velat göra klart och markera att det här finns ett mycket allvarligt problem, att utvecklingskraften är för liten och att jag inte har sett någon redogörelse från regeringen för en näringspolitik som skulle kunna lösa det problemet. Att hoppas på en konjunkturförbättring räcker inte. Den hjälper bara delvis.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag skall inte falla för frestelsen att vid denna tidpunkt ta upp en allmän ekonomisk-politisk debatt med herr Ohlin, men jag förstår inte vilket alibi herr Ohlin menar att han får genom att ställa denna fråga till mig i dag. Vi har ju vid flera tillfällen diskuterat sysselsättnings- och arbetsmarknadspolitiken och speciellt under de senaste åren även den mera medvetna selektiva näringspolitik som har förts.

Självfallet är industriutvecklingen ett problem, som inte minst skapar svårigheter i vår lokaliseringspolitik. Men vi skall samtidigt inte låta den minskade industrisysselsättningen få oss att bortse från den totala sysselsättningsutvecklingen i landet. Jag vill därför inte sluta denna diskussion utan att påpeka att vi i vårt land nu har en högre total sysselsättning än vi haft enligt de arbetskraftsundersökningar, som jag syftar på, så länge dessa förekommit. Detta gäller både majuppskattningen och augustiuppskattningen. Det betyder alltså att det funnits kompensande element totalt i ekonomin för att fånga upp det minskade sysselsättningsbehovet inom industrin.

Svar på fråga ang. utvecklingen av sysselsättningen inom den svenska industrin samt de statliga affärsverken och bolagen

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! När statsrådet Wickman, liksom förut statsrådet Sträng, säger att vi har en högre sysselsättning än tidigare, utan att tillägga att detta är det naturliga i ett samhälle med en växande ekonomi, så ger det ju en skev bild av läget. Den totala sysselsättningen har inte vuxit så mycket, att det gått att klara sysselsättningsproblemen lika bra som för några år sedan. Tillväxten av sysselsättningen har alltså varit otillräcklig, och just de arbetskraftsundersökningar som herr Wickman hänvisar till ger vid handen att antalet människor, som saknar vanlig sysselsättning men som skulle önska sådan, sträcker sig — beroende på hur man räknar — från strax under 100 000 upp mot 200 000.

Jag tror därför inte att herr Wickman kan komma ifrån att läget inte är tillfredsställande genom att övergå från siffrorna för den sysselsättningsminskning vi här talar om till totalsiffrorna. Även dessa visar ju på ett otillfredsställande läge.

Herr statsrådet WICKMAN:

Herr talman! Jag lovar att detta är mitt sista inlägg.

Om vi ansåg att läget i vårt samhälle var helt tillfredsställande, herr Ohlin, skulle vi självfallet inte göra oss mödan att syssla med politik över huvud taget. Naturligtvis är läget inte tillfredsställande. — Men låt mig efter detta konstaterande ändå fästa uppmärksamheten på en sak i arbetskraftsundersökningarna som är väsentlig för bedömningen av utvecklingen i vårt land, nämligen att vi i Sverige haft en kombination av stigande sysselsättning och en arbetslöshet som — jag understryker det — framför allt regionalt är i hög grad otillfredsställande. Jämför detta med utvecklingen i andra länder, där man haft en minskning i den faktiska sysselsättningen!

Vad utvecklingen sålunda visar är att vi kunnat mobilisera och få in i arbetskraften just sådana människor som tidigare stod utanför. Det är därför sysselsättningssituationen fortfarande delvis är otillfredsställande. Utvecklingen är emellertid glädjande så till vida som vi lyckats med vad vi kallar för den uppsökande arbetsmarknadspolitiken, som gör att människornas krav på sysselsättning är större än tidigare. Denna ändrade inställning ställer ökade krav på vår politik, men det är de kraven vi vill möta.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Får jag bara påpeka för statsrådet Wickman vad han förmodligen vet eller åtminstone borde veta, när han talar om den upptäckande sysselsättningspolitiken, nämligen att det i Sverige — i motsats till i vissa andra länder — dröjde mycket länge innan man gjorde ordentliga sådana här labour force-undersökningar. Dessa undersökningar har ju till skillnad från den vanliga inarbetade svenska arbetslöshetsstatistiken den egenskapen att de är ett upptäckande instrument, som visar på en arbetslöshet som man förut inte kände till och därför inte gjorde något åt.

Jag tror inte att det går att ge Sverige någon pionjärställning härvidlag. Tvärtom förhåller det sig som sagt så, att vi alltför sent började ägna oss åt dessa människor som saknar det jobb de önskar sig men som inte finns i den vanliga månadsstatistiken.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Justerades protokollet för den 29 nästlidne oktober.

§ 9

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Gustafsson i Uddevalla en-

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

ligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 4—den 12 innevarande november.

Herr Gustafsson i Uddevalla beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 10

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat mig dels om jag är villig att redovisa resultaten av de iakttagelser beträffande krigföringen i Biafra som inrapporterats av Sveriges observatör, generalmajor Raab, dels om jag anser att vi genom rapporten fått tillräckligt underlag för bedömningen att krigsmetoderna i Biafra icke kan betecknas som folkmord.

Som bekant har anklagelser riktats mot den federala regeringen i Nigeria att denna skulle begå folkmord på ibostammen, som utgör större delen av befolkningen i Biafra. För att söka klarlägga om dessa anklagelser var grundade riktade den federala regeringen i slutet av augusti en inbjudan till Kanada, Polen, Storbritannien och Sverige samt till Förenta Nationerna och Organisationen för Afrikas enhet (OAU) att sända vardera en observatör till Nigeria. Observatörerna skulle åtfölja de federala trupperna vid deras framryckning för att rapportera eventuella övergrepp mot civilbefolkningen.

Svenska regeringen accepterade för sin del denna inbjudan för att begagna alla möjligheter att få klarhet i huruvida farhågorna om folkmord var grundade eller ej. Generalmajor Arthur Raab utsågs till observatör och överstelöjtnant Carl Areskoug till assistent åt Raab. För observatörernas verksamhet

gällde att de skulle få besöka alla de av kriget berörda områdena på den federala sidan för att observera truppernas uppträdande. Besök skulle kunna göras antingen på observatörernas egen begäran eller på begäran av federalregeringen, om särskilda anklagelser framställdes mot de federala truppernas uppförande på viss plats.

Resorna respektive besöken skulle genomföras antingen gruppvis eller individuellt. Rapportering skulle ske antingen på kollektiv eller på individuell basis, varvid kopior skulle överlämnas till federalregeringen. Denna hade förklarat att den inte skulle uppställa några hinder mot publicering. Federalregeringen skulle svara för observatörernas uppehälle och alla transporter. Den hade också utfäst sig att vidta alla åtgärder för att garantera observatörernas personliga säkerhet.

FN:s och OAU:s representanter — i FN-fallet gäller det svensken Nils-Göran Gussing — utarbetar och avger sina rapporter separat; i den praktiska observationsverksamheten på fältet arbetar de dock tillsammans med de nationella observatörerna.

Observatörerna påbörjade sitt arbete i mitten av september. De har sedan dess kollektivt avgivit tre ordinarie rapporter, avseende besök vid huvudfrontavsnitten i norr, söder och väster. Därutöver har en särskild rapport upprättats med anledning av dödsskjutningarna av humanitär hjälppersonal i staden Okigwi den 30 september. Dessa rapporter har offentliggjorts.

Observatörerna har framhållit att de federala militära och civila myndigheterna inom ramen för de resurser som stått till förfogande sökt underlätta för observatörerna att fullgöra sin uppgift. Det har följaktligen varit möjligt att efter observatörernas egna önskemål besöka framskjutna frontställningar och nyligen erövrade större städer såsom Okigwi, Owerri, Afikpo och Aba. Intervjuer med civilbefolkningen från båda

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

de krigförande sidorna har också företagits i betydande utsträckning. Observatorerna har framhållit att de endast kunnat dra preliminära slutsatser, men att inga hittills av dem gjorda iakttagelser kan åberopas som stöd för anklagelser om folkmord.

På grundval av vunna erfarenheter överväger observatorerna att genomföra vissa personella förstärkningar av gruppen i syfte att ytterligare effektivisera dess insatser. För vår del har vi förklarat oss beredda att förstärka den svenska observationsgruppen i den utsträckning som den svenske observatören kan finna nödvändig för utförande av uppdraget.

Herr Rimmerfors har frågat om vi genom observatorernas hittills avgivna rapporter fått tillräckligt underlag för bedömningen att krigsmetoderna i Biafra inte kan betecknas som folkmord. Till svar kan jag säga att hittills föreliggande observationsmaterial inte kan anses vara tillräckligt för att avge ett slutgiltigt svar. Men de observationer som hittills gjorts lämnar inte något stöd för uppfattningen att man begår folkmord. Jag finner sålunda ingen anledning att ifrågasätta de slutsatser, som generalmajor Raab och hans observatörskolleger ansett sig kunna dra av sin verksamhet.

Utöver de faktiska omständigheter, för vilka jag nu redogjort, skulle jag vilja tillägga följande reflexioner. Opinionsen i världen har upprörts av de lidanden som drabbar den oskyldiga civilbefolkningen i Nigeria. Svenska regeringen har velat göra vad den kan för att stödja ansträngningar av olika organisationer att bringa humanitär hjälp till denna nödlidande civilbefolkning. Vårt syfte är rent humanitärt. Vi såg också utsändandet av den svenske observatören som ett led i våra humanitära ansträngningar. Vi hoppas att observatorerna genom sin närvaro kan bidra till att främja en humanisering av krigföringen. Vi har konsekvent

undvikit uttalanden eller ställningstaganden med politisk innebörd. Sådana skulle försvåra syftet. En politisering av frågan skulle begränsa och försvåra möjligheterna att komma den svältande befolkningen till hjälp. De afrikanska staternas inställning lämnar inget tvivel på denna punkt. Under min vistelse nyligen vid FN har jag stärkts i min uppfattning att den ståndpunkt Sverige intagit genom att helt inrikta sig på frågans humanitära sida är ägnad inte bara att lindra nöden utan därigenom även att på längre sikt främja en politisk lösning av konflikten.

Vidare anförde:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena ber jag att få uttala mitt tack för interpellations svaret. Det innehåller, såvitt jag kan se, vad som i dag kan sägas från den svenska regeringens sida, och det är under alla förhållanden hälsosamt med en ofentlig redovisning.

Utrikesministern framhåller att observatorerna skulle få besöka alla de av kriget berörda områdena på den federala sidan för att observera truppenas uppträdande. Vad betyder i det sammanhanget »den federala sidan»? Kallas också erövrade biafranska områden för federala? Jag ställer frågorna därför att jag är oroad av observatorernas eventuellt begränsade och ensidiga observationsmöjligheter.

Det hade naturligtvis också varit bättre om de neutrala observatorerna själva hade bekostat sina resor och sin mat. Det är en något sällsam situation att man uppträder som gäster hos den regering som beskylls för folkmord och vars åtgärder man har kommit för att iaktta och nagelfara.

Jag har tagit del av UD:s meddelanden angående regeringens direktiv för generalmajor Raab och dennes assistent. Det heter där uttryckligen, vilket också

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

antydde av utrikesministern, att »federalregeringen kommer att svara för observatörernas uppehålle och alla transporter».

Jag vet att allt detta ingick i den nigerianska regeringens not, som överlämnades till den svenska ambassaden i Lagos den 6 september. Samma inbjudan ställdes, såsom vi nyss hörde, till regeringarna i Kanada, Polen och England samt till OAU och FN. I det senare fallet skulle dock observatören inte direkt kallas FN-observatör utan U Thants personlige rapportör.

Jag klandrar inte regeringen för att den antog denna inbjudan, möjligen för att den inte utverkade garantier för en större personlig självständighet och ett något mindre utpräglat beroendeförhållande till den nigerianska regeringen.

Nu är jag trots allt, herr talman, övertygad om att det kan komma ut något gott av observatörens verksamhet, inte minst från humanitär synpunkt och kanske också från den utgångspunkt som anförts i direktiven, nämligen att man skall följa de stridande trupperna. Såvitt jag förstår kan detta ha en återhållande verkan. Man har uppenbarligen redan, med ledning av erfarenheterna från denna observationsuppdrag, dragit slutsatser till förmån för en svensk humanitär insats, och uppdraget är ju inte heller slutredovisat.

Jag är också angelägen om att understryka, vilket framgått av uppgifter i pressen, att generalmajor Raab uppträtt rakryggat och personligen skaffat sig ett visst utrymme, till stor förgäelse för de nigerianska officerarna, som krigsmannamässigt lovat ge honom ett ordentligt kok stryk om han snokar alltför mycket i deras åtgöranden!

Min andra fundering gäller huruvida det inte förelegat någon inbjudan eller någon annan möjlighet att på samma sätt följa de *biafranska* stridskrafterna, bevittna deras stridsmetoder och se fördömden med deras ögon. »Efter två eller tre vittnens utsago må var sak avgö-

ras», heter det i Den heliga skrift. Det är den befarade ensidigheten i den aktuella observationsuppdraget som gör, att jag ställer mig tveksam. Det finns, som utrikesministern vet, också andra vittnesbörd, från delvis andra trakter inom operationsområdet än de som redovisats i dessa tre rapporter. Det har i världspressen gjorts en del invändningar mot de hittills avgivna rapporterna, framför allt beträffande de avsnitt där de, såsom utrikesministern nyss redovisade, hävdar att inga tecken på folkmord kan påvisas. Låt mig nämna ett enda exempel.

En engelsk journalist, Mr Frederick Forsyth, som har arbetet i Biafra i sju månader, på alla sidor om de kämpande förbanden, beskriver i sin tidning hur det ser ut bland civilbefolkningen — observera att det gäller den civila befolkningen — sedan de nigerianska trupperna dragit fram. Han gör det på följande sätt:

»Varje gång har mönstret varit detsamma. Männen låg bundna till händer och fötter, skjutna på nära håll. Kvinnorna var lemlästade och våldtagna, barnen skjutna och kastade åt sidan som krossade dockor. Synen var varje gång ett landskap av total förstörelse. Ingenting rörde sig utom gamarna.»

Nu är jag frestad att ställa två, kanske retoriska frågor, framsprungna ur en stark personlig oro:

1. Har de svenska officerarna ingenting sett av detta?

2. Vad kallas en sådan krigföring mot civilbefolkningen om inte folkmord?

Vad menar för övrigt FN med folkmord? Jag vill ställa också den frågan till utrikesministern, eftersom han är vår främste företrädare i FN och eftersom jag vid flera tillfällen har hört honom tala allvarliga, tungt drabbande, samvetsbestämda ord just i FN:s generalförsamling: Hur och när skall vi få FN att fungera och agera med anledning av det som sker i Biafra? När kan paragrafen om folkmord tillämpas? Att

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

det är något som håller tillbaka anar jag. I dag har jag på nytt läst igenom konventionen rörande folkmord, och även om detta är en interpellationsdebatt skall jag för att spara tid inskränka mig till att återge några moment ur artiklarna II och III, möjligen också något ur konventionens preamble.

I artikel II står följande: »I denna konvention förstås med folkmord envar av följande gärningar förövd i avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös grupp såsom sådan nämligen,

- a) att döda medlemmar av gruppen;
- b) att tillfoga medlemmar av gruppen svår kroppslig eller själslig skada;
- c) att uppsåtligen påtvinga gruppen levnadsvillkor, som äro avsedda att medföra dess fysiska undergång helt eller delvis;»

I artikel III heter det kort och gott: »Följande gärningar skola vara straffbara:

- a) folkmord;
- b) stämpling till folkmord;
- c) omedelbar och offentlig uppmaning till folkmord;
- d) försök till folkmord;
- e) delaktighet i folkmord.»

Om jag tillämpar detta på ibo-stammen — det är ju den som är aktuell här — förefaller det som om beskrivningen skulle kunna stämma på de upplevelser som denna folkgrupp har genomgått från hösten 1966 fram till nu.

Sedan vill jag beröra ytterligare några detaljer. Kan FN vidta direkta åtgärder mot ett land som förövar folkmord, eller är det landet självt som skall bestraffa folkmord begångna inom dess område? Tyvärr står det att konventionstexten gäller *personer* som gör sig skyldiga till folkmord — det talas också om myndighetspersoner — men jag är tveksam huruvida en medlemsstat direkt kan anklagas för folkmord och exempelvis genom sanktioner presas till återhållsamhet. Jag är för övrigt

också tveksam om huruvida Nigeria har undertecknat konventionen.

Slutligen vill jag säga att om det bara hänger på att vi får fram opartiska bevis för arten av krigföringen i Biafra, så räcker det uppenbarligen inte för vare sig U Thant eller för den svenska, polska eller brittiska regeringen att resa som Nigerias gäster. I det sammanhanget vill jag också föra fram en fundering. Jag skall inte ta upp frågan om de brittiska och sovjetiska vapensändningarna till Nigeria, den saken hör inte till denna debatt, och herr Ahlmark har i första kammaren diskuterat den med statsminister Erlander. Jag har velat angripa problemet om eventuellt folkmord, och jag har ställt min fråga till utrikesministern inte bara därför att han är minister för utrikesärendena utan också därför att jag tror på hans goda vilja.

Det gör att jag vågar hemställa om någon ytterligare precisering, främst kring frågan om det är otänkbart för oss att i dagens läge agera ytterligare i Förenta Nationerna.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Som herr Rimmerfors påpekade är det som händer i Nigeria mycket allvarligt och tragiskt. Det är därför regeringen har handlat som den gjort: före allting annat har vi satt detta att komma människor till hjälp som är hotade av hungerdöden eller som utsätts för våldshandlingar, stridande mot vår syn på mänskligt umgänge.

När herr Rimmerfors ställer frågan huruvida observatörerna har möjlighet att besöka erövrade områden vill jag framhålla att så självfallet är förhållandet. Jag har redan i mitt interpellationssvar sagt att observatörerna följer de framryckande federala trupperna för att observera och kontrollera deras handlande då de erövrar områden som tidigare varit besatta av dem som före-

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

träder ibo-stammen. Då säger herr Rimmerfors att det i och för sig måste vara något fel i att de observatörer som befinner sig på nigerianskt område skall vara den federala regeringens gäster, och jag medger att det kan ligga någonting i detta. Men eftersom den federala regeringen är så angelägen om att bestämna över sitt område och samtidigt visat sig vara angelägen om att få de federala truppers handlande kontrollerat, ansåg vi att frågan om hur dessa observatörer skulle underhållas materiellt under sin närvaro i Nigeria var en detalj som vi inte kunde ge oss in på att diskutera. Med tanke på de beskyllningar som riktats mot de federala trupperna var det viktigt att snabbt få observatörerna på plats. Det är möjligt att det förhållandet att observatörerna kom dit så snabbt har bidragit till att humanisera krigföringen. Därmed har vi räddat människoliv som vi kanske inte skulle ha kunnat rädda om vi givit oss in i en måhända ofruktbar diskussion med den nigerianska regeringen om hur de materiella detaljerna skulle ordnas.

Jag tror emellertid i likhet med herr Rimmerfors att det faktum att observatörerna betraktas som den nigerianska regeringens gäster inte kommer att påverka observatörernas beteendemönster. Såsom herr Rimmerfors påpekade har generalmajor Raab uppträtt rakryggat vid de förlöpningar som skett mot honom personligen från speciellt en nigeriansk överste bland de framryckande trupperna. Och jag vet att observatörerna tilltvingar sig den rörelsefrihet som de anser sig behöva för att på ett riktigt och för dem hedersamt sätt kunna fullgöra sina uppdrag.

Det är därför jag inte ifrågasätter sanningshalten i de rapporter som generalmajor Raab har tillställt oss och som är offentliga. Också herr Rimmerfors har, efter vad jag kan förstå, haft både skäl och möjlighet att läsa dessa rapporter. Med tanke på vad observatörer-

na tidigare har sagt kan jag inte annat än fästa tilltro till deras förklaring att de, i varje fall i den verksamhet som de hittills har bedrivit, inte har kunnat konstatera att någonting som kan betecknas som folkmord har ägt rum.

Herr Rimmerfors anförde nu som exempel ett fall, om vilket en engelsk journalist hade skrivit. Jag vill inte ifrågasätta sanningshalten hos denne engelske journalist; det finns inga möjligheter att kontrollera hans uppgifter, men jag utgår från att de kan vara riktiga. Det är grymma ting som inträffar, särskilt under inbördeskrig, och man måste betrakta det som pågår i Nigeria som ett sådant.

Å andra sidan skulle jag för herr Rimmerfors kunna läsa upp skildringar av andra journalister, som riktar liknande beskyllningar gentemot ibo-stammen; man skulle ha ställt upp människor, skjutit ned dem och kastat dem i brunnar. Det var fråga om människor ur stammar som befann sig på vad som kallas biafranskt område men som inte tillhörde ibo-stammen. Jag skulle utan varje tvekan betrakta ett sådant handlande som mord. Vad det nu gäller är emellertid att kontrollera vad som sker i dag, och det är därför jag anser att observatörernas närvaro är så viktig.

Vad beträffar möjligheterna att — som herr Rimmerfors uttryckte det — besöka den andra sidan vill jag bara göra ett påpekande. Den federala regeringen i Lagos hävdar att konflikten i Nigeria är ett inbördeskrig och att Biafras ledare är upprorsmakare. Främmande staters kontakter med Biafra betraktas som obehörig inblandning i Nigerias inre angelägenheter. Ett beslut exempelvis av Sverige att utsända observatörer till Biafrasidean, om vi mottog en inbjudan härom, skulle med all säkerhet i rådande läge uppfattas som en ovänlig handling av regeringen i Lagos. Vi har således anledning förmoda att frågan om brytande av de diplomatiska förbindelserna skulle aktualiseras och

Svar på interpellation ang. inbördeskriget i Biafra

att Sveriges fortsatta möjligheter att lämna humanitärt bistånd till Nigeria skulle försvåras eller rentav omintetgöras.

I interpellationssvaret angav jag några synpunkter på observatörernas betydelse för en humanisering av krigföringen. Jag kan tillägga att det med den vändning som inbördeskriget i Nigeria tagit är synnerligen angeläget att observatörgruppen får fortsätta att verka på den federala sidan. Det är ju gentemot de federala trupperna som anklagelsen för folkmord har riktats, och det är därför enligt min mening av större betydelse att kontrollera deras åtgöranden än motsidans.

Nu frågar herr Rimmerfors med utgångspunkt från sina egna reflexioner vad Förenta Nationerna menar med folkmord. Han räknade upp tre punkter och jag skulle kunna tillägga ytterligare två. Som folkmord betraktas nämligen också att genomföra åtgärder som är avsedda att förhindra födelser inom gruppen och att med våld överföra barn från gruppen till en annan grupp. Där har vi den definition på folkmord som Förenta Nationerna ger: de tre punkter som herr Rimmerfors räknade upp och de två som jag nu har anfört.

Herr Rimmerfors ställer slutligen frågan: Vilka möjligheter har Förenta Nationerna att ingripa gentemot folkmord? Ja, först och främst skall folkmord konstateras och det är bl. a. observatörernas uppgift. Om folkmord påvisas har emellertid Förenta Nationerna — det vet herr Rimmerfors av praktisk personlig erfarenhet, eftersom han i likhet med mig har deltagit i Förenta Nationernas arbete — mycket begränsade möjligheter att ingripa mot oroshärdar. Min förhoppning är — och jag utgår från att herr Rimmerfors delar den — att Förenta Nationerna skall få större möjligheter att handla än vad organisationen nu har. Både herr Rimmerfors och jag inser dock betydelsen av att vi har ett världsforum där man

kan påpeka de förlöpningar som begås i olika delar av världen.

Många människor har andra definitioner på folkmord än vad Förenta Nationer drabbar civilbefolkningen som betraktar en krigföring där bombardemang drabbar civilbefolkningen som folkmord. Och en sak är väl alldeles klar, nämligen att varje våldshandling, som vi ser det, är förkastlig och att vi i vad på oss ankommer vill göra allt för att förhindra sådana handlingar. Men lika väl som Förenta Nationernas möjligheter är begränsade är våra begränsade. Vi måste dock använda de förutsättningar som finns för att humanitärt biträda människor som löper risk att mista livet på grund av svält eller andra olyckor som krig för med sig. Med utgångspunkt härifrån har vi format vårt handlande. Vi vill göra vad på oss ankommer för att komma människor i nöd till så omedelbar hjälp som möjligt. Detta kommer att bli utgångspunkten för vårt handlande även i fortsättningen. Jag utgår från att herr Rimmerfors med sina stora internationella erfarenheter kan understödja den svenska regeringen i dessa dess strävanden.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det är inte mycket mer att tillägga än att tacka också för den fylliga redovisning som utrikesministern lämnade i sitt senaste anförande.

Jag betvivlar inte sanningshalten i rapporterna; men jag ville diskutera huruvida observatörernas rörelsefrihet kunde tänkas vara begränsad genom ensidigheten i deras inbjudan och eventuella inskränkningar i deras möjligheter att färdas i landet.

Jag hälsar med tillfredsställelse utrikesministerns redan i interpellationssvaret antydda utfästelse att fortsätta och fullfölja observationerna. Jag gör det med så mycket större allvar som det i det senaste anförandet på nytt påpekades att det första villkoret för att FN, som vi alla vill stärka och främja, över

Interpellation ang. tillverkning av visst bekämpningsmedel mot oljeskador

huvud taget skall kunna göra något i en konflikt av denna typ, är att folkmord kan påvisas. Måhända kan också våra observatörer genom att ge en sådan bild av den omänskliga krigsföring, som en inbördesstrid i dessa trakter företer, bidra till att det kommer till stånd en allvarlig prövning härav inom Förenta Nationerna. Det finns visserligen endast begränsade utsikter att få fram åtgärder, men jag tillät mig ändå att nämna att man skulle kunna tänka sig någon form av sanktioner mot en regering som uppenbart kränker FN:s deklarationer och konventioner på detta område.

Det återstår för oss att med levande intresse och offervilja fullfölja vår humanitära uppgift i de aktuella områdena. Jag tillägger gärna i detta sammanhang efter den belysande debatt, som har förts, att jag tror att det är en uppgift för regeringen och för vårt folk att också moraliskt stödja observatörerna.

Med det anförda vill jag än en gång tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å bordet vilande framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående visst bemyndigande för fullmäktige i anslutning till uppdraget att anskaffa bostäder åt riksdagsledamöter.

§ 12

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lorentzon* (vpk), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående rening av vattnet i Örnköldsviksfjärden, och

herr *Jönsson* i Arlov (s), till herr statsrådet *Moberg* angående besvär över

skolstyrelses beslut beträffande tjänstetillsättning.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 13

Interpellation ang. tillverkning av visst bekämpningsmedel mot oljeskador

Ordet lämnades på begäran till

Herr *LORENTZON* (vpk), som yttrade:

Herr talman! Oljeskador vållade av fartyg har under senare år blivit alltmera uppmärksammade. »Torrey Canyon»-katastrofen våren 1967 utanför Englands sydkust väckte det största uppseende och blev något av en »väckelse» för länderna i Europa. Reningsarbetet efter denna oljekatastrof beräknas ha kostat omkring 30 miljoner kronor. Då är dock inte skadorna på fisket och turismen inräknade. Gång på gång kommer meddelanden om oljeutsläpp även utefter de svenska kusterna, som növärdiggör en omfattande beredskap. Oavsett om lagar stiftas och internationella överenskommelser träffas kommer faran för omfattande oljeskador att bestå. Olyckshändelser i stil med »Torrey Canyon»-katastrofen är ständigt för handen.

Oavsett de senaste meddelandena om att oljebolagen säger sig vilja garantera skadestånd för dylika katastrofer är den väsentligaste frågan hur snabbt och effektivt de många gånger stora mängderna olja i vattnet skall kunna uppsamlas för att minsta möjliga skada skall uppstå.

Hittills tycks i största utsträckning ha använts oljeuppsugande pulver, som förvandlar den flytande oljan till en mera fast massa. Detta pulver kan möjligen ställa sig ekonomiskt och användas effektivt då det gäller mindre oljespill. Men då det gäller katastrofberedskap, vilket de olika länderna måste räk-

na med efter katastrofen vid den engelska kusten, erfordras väldiga upplag av billigt och effektivt material.

Vårt land kan ställa effektivt och prisbilligt naturmaterial till förfogande. Enligt senast gjorda rön är malen tallbark inte endast helt flytsäkert, den uppfyller även högt ställda effektivitetskrav och är därtill prisbillig. Barken från vårt lands skogsindustrier har hittills i stort sett ansetts fullständig värdelös. Den har varit en utskottsprodukt som i de flesta fall släppts ut i våra vattendrag och orsakat sanitära olägenheter. Exempel från Örnköldsviksfjärden och Ångermanälven är bl. a. talande exempel härpå.

Barkens utnyttjande på sätt som ovan angivits skulle möjliggöra att regionalt utefter våra långa kuster lägga upp depåer med barkmjöl i syfte att förstärka katastrofberedskapen mot oljeutsläpp, som man — trots alla ansträngningar att förhindra dem — tyvärr måste räkna med som en eventualitet. Behov av samma slag föreligger säkerligen också för andra länder. Men då dessa av kända skäl inte själva kan åstadkomma sådant barkmjöl skulle en export från Sverige vara en tänkbar möjlighet. En tillverkning av här förordat slag skulle även kunna skapa nya arbetstillfällen i anslutning till landets skogsindustri samtidigt som det bidrog till att lösa frågan om att bli kvitt en överskottsprodukt.

Med stöd av det sagda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att låta undersöka möjligheterna för en tillverkning i större skala av mjöl från tallbark, avsett som bekämpningsmedel mot oljeskador såväl för inhemskt behov som eventuellt även som exportartikel, vilket även vore av betydelse ur synpunkten att skapa ökade sysselsättningstillfällen vid våra skogsindustrier?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. utbyggnaden av den högre tekniska utbildningen

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Tvärålund (cp), som yttrade:

Herr talman! Den högre utbildningen har en stor betydelse för att påverka samhällets utveckling i ekonomiskt, socialt och kulturellt hänseende. De högre läroanstalterna är säten för en intensiv diskussion om målsättningen för samhällsutvecklingen och utformningen av utbildningen. Därvid kan vissa för alla gemensamma nämnare urskiljas, t. ex. att utbildningen vid universiteten och högskolorna bör bidra till att åstadkomma ett ökat internationellt medvetande, ökad allmänorientering och vidsynthet och medverka till att skapa en bättre miljö i vid mening. Jag skall här inte närmare ta upp sådana väsentliga och vittomfattande bedömningar om universitetens roll i samhället utan avser att aktualisera en speciell aspekt, nämligen lokaliseringen av den högre tekniska utbildningen.

I direktiven för utredningen om planeringen för det eftergymnasiala utbildningssystemet anföres beträffande lokaliseringen, att yrkesutbildningsberedningen föreslagit en fortsatt decentralisering främst till de orter dit det fjärde året av den tekniska gymnasielinjen skall centraliseras. Utredningens ställningstaganden i denna fråga bör, heter det vidare i direktiven, bygga på analyser av skälen för en vidgad decentralisering och en närmare bestämd lokalisering jämte samhällsekonomiska konsekvenser i stort. Likaledes bör tillgången på personal och lokaler vid den decentraliserade lärarutbildningen beaktas. Vid en planering av en decentraliserad eftergymnasial utbildning bör hänsyn också tas till näringslivets struktur — och därmed efterfrågan på arbetskraft — i regionen.

Enligt min mening är en tillgång på

Interpellation ang. utbyggnaden av den högre tekniska utbildningen

ett väl utbyggt undervisningsväsen i en region ett utomordentligt stöd och en nödvändig grund för en god utveckling av näringslivet i ett område. Utbildningsväsendet kan därför inte enbart planeras för en anpassning till ett befintligt näringsliv i ett område utan bör också utbyggas för att medverka till uppnående av den allmänpolitiska målsättning som uppställts. Detta senare anser jag inte tillräckligt har framhållits i direktiven för utredningen om planeringen av den eftergymnasiala utbildningen. Ett klarläggande av departementschefen på denna punkt är enligt min mening påkallat.

I Norge har man från statsmakternas sida klart uttalat, att regionutvecklingspolitiska mål måste tas med i bilden då man bedömer det högre utbildningsväsendets utbyggnad. Delvis mot denna bakgrund torde man få se utbyggnaden av de s. k. distriktshögskolorna och Tromsø universitet. Även i Finland tyder decentraliseringen av universitetsväsendet på att lokaliseringpolitiska bedömningar spelat och spelar en stor roll vid utbyggnaden av den högre utbildningen.

Tillkomsten av Umeå universitet och etableringen av universitetsfilialerna kan i vårt land ses som ett uttryck för att en decentralisering av den högre utbildningen spelar en roll ur lokaliseringssynpunkt. Dock bör påpekas att universitetsfilialerna ej upprättats i speciellt svagt utvecklade regioner — ekonomiskt, socialt och kulturellt. Läger man de sistnämnda kriterierna till grund för lokaliseringpolitiska bedömningar med avseende på utbyggnaden av det högre utbildningsväsendet, träder Norrland fram som ett område som i högre grad än för närvarande skulle behöva få del av den stimulerande roll som postgymnasiala utbildningsanstalter kan spela för samhällsutvecklingen.

Vid riksdagens behandling av prop. nr 141/1965, byggande på den s. k.

U 63, beslöt riksdagen att i anledning av statsutskottets uttalande i skrivelse anhålla att en beredning tillsattes med uppgift att kontinuerligt följa utvecklingen på det högre tekniska utbildningsområdet och när så befanns möjligt framlägga förslag om utbyggnad.

Utskottet hade vid besök i olika delar av landet kommit till den uppfattningen att »om den nya lokaliseringssynen, inte minst i Norrland, skall kunna fullföljas måste högre utbildning gå hand i hand med näringslivets utveckling».

Utskottet anförde vidare i sin motivering:

»Enligt propositionen skulle det norr om Uppsala inte finnas någon teknisk utbildning ovanför den gymnasiala nivån. En ytterligare industriell utbyggnad i Norrland kan enligt utskottets mening förväntas medföra ett ökat ingenjörbehov. Denna utbyggnad bör underlättas genom ökade utbildningsmöjligheter. Utskottet finner därför, att beredningen, i första hand bör överväga huruvida fullständig högskola, vissa sektioner av sådan högskola eller utbildning i de två första årskurserna inom vissa sektioner av teknisk högskola bör anordnas på någon eller några orter i Norrland. Vissa av dessa utbildningsanstalter bör, om behov därav föreligger, kunna utvecklas till fullständiga tekniska högskolor.»

Jag vill starkt understryka statsutskottets av riksdagen godtagna yttrande beträffande behovet av en teknisk högskola i Norrland för att stimulera näringslivet och samhällsutbyggnaden där. Det är enligt min mening nödvändigt att regeringen så snart som möjligt framlägger förslag om en teknisk högskola i Norrland. Vid årets nordkalottkonferens i Luleå betonades också behovet av utbildning och forskning för regionens utveckling och möjligheterna till internordiskt samarbete härvidlag.

Under återopandande av vad här anförts hemställer jag om kammararens till-

stånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd att genom tilläggsdirektiv medverka till att de regionutvecklingspolitiska målen i synnerhet i Norrland beaktas vid målsättningsdiskussionen och utredningsarbetet inom 1968 års utbildningsutredning?

Är statsrådet beredd att lämna en redogörelse för arbetet inom den 1965 av riksdagen begärda beredningen med uppgift att kontinuerligt följa utvecklingen och lämna förslag rörande den högre tekniska utbildningens utbyggnad, särskilt med avseende på frågan om den högre tekniska utbildningen i Norrland?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 327, med anledning av motioner angående vissa alkoholpolitiska frågor; och

nr 328, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Nederländerna för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräckning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet;

från första lagutskottet:

nr 329, i anledning av motioner om polismans rätt till ersättning för kroppsskada; samt

från andra lagutskottet:

nr 330, i anledning av motioner angående den frivilliga sjukpenningförsäkringen.

§ 16

Till bordläggning anmäldes skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående bemyndigande för styrelsen att bevilja pensioner och gratifikationer i vissa fall.

§ 17

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Gustafson* i Göteborg (fp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående skattereglerna för industrins forsknings- och utvecklingskostnader, samt

herr *Larsson* i Borrby (cp), till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående diplomatiskt erkännande av Nordvietnam.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.11.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 8 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 30 nästlidne oktober.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet styrelsens för riksdagens förvaltningskontor å bordet vilande skrivelse angående bemyndigande för styrelsen att bevilja pensioner och gratifikation i vissa fall.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lorentzon* (vpk), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillverkning av visst bekämpningsmedel mot oljeskador, och

herr *Nilsson* i Tvärålund (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående utbyggnaden av den högre tekniska utbildningen.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 4

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 148, i anledning av motioner angående studentkårernas verksamhet,

nr 149, i anledning av motioner angående vissa pedagogiska och undervisningsorganisatoriska frågor m. m.,

nr 150, i anledning av motion om sänkning av åldern för intagning av elever till sjukvårdsbiträdeskurser,

nr 151, i anledning av motioner angående utredningar om hälso- och sjuk-

vården och om huvudmannaskapet för ålderdomshem samt en översyn av provinsialläkarväsendet,

nr 152, i anledning av motioner om ökade resurser för behandling med konstgjord njure,

nr 153, i anledning av motioner om fria resor för handikappade barn och ungdomar på institutioner,

nr 154, i anledning av motioner om åstadkommande av bättre överensstämmelse mellan länsindelning och domkretsindelning, m. m.,

nr 155, i anledning av motioner om försöksverksamhet för ökad regional radioverksamhet,

nr 156, i anledning av motioner om ökad trafikinformation genom radio,

nr 157, i anledning av motioner om dels viss ändring av teletaxorna, dels anpassning av telefontaxsystemet till ändrade kommungränser,

nr 158, i anledning av motioner om användningen av markfotogrammetri inom kulturminnesvården,

nr 159, i anledning av motion om viss utredning angående Stegeborgs slottsruin, och

nr 160, i anledning av motion angående befrielse för fiskefartyg i utrikes trafik från avgiftsskyldighet beträffande oljelagring;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av motioner om tillämpning av upphandlingskungörelsens bestämmelser på kommunal upphandling, m. m., och

nr 58, i anledning av motioner angående viss upphandling vid lokaliseringsstöd;

första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner dels om box-

nings straffbarhet, dels om förbud mot professionell boxning;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av motioner om åtgärder för att minska tobakskonsumtionen m. m.,

nr 55, i anledning av motioner om förbud mot tillsats av bly i motorbensin,

nr 56, i anledning av motion om upphävande av lagen om tillsättning av fluor till vattenledningsvatten,

nr 57, i anledning av motion om viss ändring av skollagens bestämmelse angående undervisningens målsättning,

nr 58, i anledning av motion om ersättning från den allmänna försäkringen för läkemedelskostnader vid vissa akuta sjukdomsfall,

nr 59, i anledning av motioner angående änkepensionen inom den allmänna försäkringen, och

nr 60, i anledning av motioner om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av motioner angående rätten att förvärva skogsfastighet,

nr 60, i anledning av motioner om ökat lokalt inflytande över allmänningsskog, och

nr 61, i anledning av motioner om ändring av koncessionsbestämmelserna angående linjetrafik för personbefordran;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av motioner om avgiftsfritt tillträde till Kullaberg, m. m., och

nr 36, i anledning av motioner om skydd mot erosion vid Löderups strandbad; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46, i anledning av särskilda motioner angående barn- och ungdomsfostran samt ungdomsvård.

§ 5

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 146, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret,

nr 150, angående godkännande av föreslagna ändringar i och tillägg till Internationella valutafondens stadga m. m.,

nr 153, med förslag till förordning om fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m. m.,

nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken,

nr 159, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272), samt

nr 162, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå arv som tillfallit allmänna arvsfonden.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Öhvall* (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder mot läkarbristen i Norrbottens län, och

herr *Westberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utredning rörande sjukvårdens finansiering.

§ 7

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.01.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 12 november

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talman.

§ 1

Justerades protokollen för den 31 nästlidne oktober och den 1 innevarande november.

§ 2

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Wahlund, som vid kammarens sammanträde den 16 nästlidne oktober med läkarintyg styrkt sig från och med samma dag tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, åter intagit sin plats i kammaren den 11 innevarande november.

§ 3

Svar på interpellation och frågor ang. informationen om mervärdeskatten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrby har i interpellation frågat mig om jag vill medverka till att medel ställs till förfogande för ökad information om övergången till mervärdeskatt genom intresseorganisationer och andra frivilliga sammanslutningar. Herr Börjesson i Falköping har frågat om jag är beredd att verka för en förstärkning av resurserna för information om mervärdeskatten och herr Thylén har frågat mig vilka åtgärder för ökad sådan information som planeras från finansdepartementets sida. Som svar härpå vill jag framhålla följande.

I den av vårriksdagen behandlade propositionen om mervärdeskatt underströks vikten av information om skatten. Denna fråga kom också upp vid riksdagsbehandlingen, bl. a. i motioner med yrkanden om ökad informationsverksamhet under medverkan av vederbörande intresseorganisationer. Beträffande dessa yrkanden uttalade bevilningsutskottet att det får anses ligga helt i linje med vederbörande bransch- och intresseorganisationers regeljära verksamhet att lämna sina medlemmar erforderlig information i frågor av denna art. Några fasta former i detta fall för samverkan mellan de statliga organen och intresseorganisationerna syntes enligt utskottet inte vara erforderliga.

Sedan vårriksdagen i slutet av maj månad i år antog mervärdeskatten har betydande insatser gjorts för att lämna information om skatten. I denna verksamhet har såväl finansdepartementet och beskattningsmyndigheterna som intresseorganisationerna deltagit. Finansdepartementet har givit ut en särskild informationsbroschyr om mervärdeskatten. I denna lämnas en överskådlig redogörelse för reglernas innebörd och om beskattningsförfarandet. Broschyren sändes under september månad i år ut till alla näringsidkare, som kunde antas bli skattskyldiga till mervärdeskatt. Den har även tillhandahållits organisationerna och andra intresserade. Över 600 000 exemplar av broschyren har distribuerats. Härjämte har intresseorganisationerna på ett mycket förtjänstfullt sätt i artiklar, i publikationer och på särskilt anordnade möten runt om i landet lämnat information om skatten. Denna informationsverksamhet pågår allt-

Svar på interpellation och frågor ang. informationen om mervärdeskatten

jämt. Till detta kommer den information som lämnas av riksskattenämnden, länsstyrelserna och inte minst finansdepartementet.

Ytterligare information kommer att lämnas framöver. Riksdagens beslut med anledning av den kompletterande mervärdeskatteproposition som nyligen avlämnades kommer genom riksskattenämndens försorg att bringas till de skattskyldigas kännedom. Nämnden kommer vidare att meddela särskilda deklara-tionsanvisningar till de skattskyldiga innan första skatteredovisningen skall ske. Åtskilliga andra anvisningar är under utarbetande. I inlednings-skedet kommer kontrollverksamheten att i hög grad vara inriktad på att ge de skattskyldiga upplysningar och vägledning i tillämpnings- och redovisningsfrågor.

Med hänsyn till det anförda bör övergången kunna ske smidigt och utan större problem. Organisationerna har gjort och gör en värdefull insats i linje med sin verksamhet i medlemmarnas intresse. Jag är därför inte nu beredd att i särskild ordning ställa medel till organisationernas förfogande för fortsatt information om mervärdeskatten. Jag kommer emellertid att se till att informationen från statens sida även fortsättningsvis får den omfattning som krävs.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret på min interpellation.

I sitt svar säger finansministern att man har ombesörjt att en stor mängd informationer lämnas i olika sammanhang och att de informationerna bör vara tillräckliga. Men det finns ungefär 50 000 människor här i landet som inte tycker att den informationen är tillräcklig utan som av lojalitet mot samhället och av intresse för saken har gått med

i studiecirklar för att där sätta sig in i denna fråga.

Dessa studiecirklar åtnjuter ju i vanlig ordning stöd av stat, kommun och landsting. Men kvar står det faktum att det material som iordningställts för studierna är så pass omfattande och av sådan kvalitet, att det kostar varje deltagare i studiecirkeln omkring 40 kronor. Det blir, för att använda tal som finansministern är mera van att röra sig med, 40 gånger 50 000 kronor, d. v. s. 2 miljoner kronor som enskilda lägger ut för att tillägna sig kunskap om den nya skatten. Det är väl dock i första hand ett samhällets intresse att människorna lär sig något om denna skatt.

I svaret heter det att organisationerna har gjort och gör en värdefull insats på detta område. Därefter säger finansministern: »Jag är därför inte nu beredd att i särskild ordning ställa medel till organisationernas förfogande — — —.» Detta förstär jag inte riktigt. Finansministern säger att organisationerna utför sin insats »i linje med sin verksamhet i medlemmarnas intresse». Jag vet inte hur det skulle kunna vara i studieförbundens intresse att cirkelmedlemmarna får denna undervisning. Jag anser att det mera är i samhällets intresse att undervisningen meddelas. Och jag har tillåtit mig att dra den parallellen, att i samband med den stora trafikomläggningen förra året var det cirka 20 000 människor som deltog i studiecirklar om att köra på andra sidan av vägen. Då ställdes medel till förfogande av staten. Mot denna bakgrund tycker jag det vore skäligt att den som arbetar rätt många veckor för att skaffa sig kunskap om den nya skatten ändå skulle slippa betala den dyra grundboken själv. Därför beklagar jag att finansministern inte är beredd att ställa medel till förfogande nu.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet

Svar på interpellation och frågor ang. informationen om mervärdeskatten

få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga.

Av svaret framgår att statsrådet kommer att se till att informationen från statens sida får den omfattning som krävs också fortsättningsvis. Såvitt jag förstår kan det även innebära ökade resurser till informationsverksamheten. Frågan är då vilka krav som ställs. Trots den informationsverksamhet som bedrivits finns det många som saknar den nödvändiga kännedomen om det nya skattesystemet. Som ett bevis härför kan nämnas att alltför många företagare fortfarande inte skickat in de för mervärdeskatten erforderliga registreringsblanketterna. Vid en stickprovundersökning hos några länsstyrelser framgick det att registreringsanmälan hade inkommit enligt följande tabell (svarsfrekvensen gäller per den 8 november 1968):

<i>Länsstyrelsen i</i>	<i>Svarsfrekvens (%)</i>
Uppsala län	59
Kalmar län	63
Malmöhus län	53
Älvsborgs län	58
Örebro län	57
Västmanlands län	46
Kopparbergs län	51
Gävleborgs län	48
Jämtlands län	45
Västerbottens län	52

Även om den låga svarsfrekvensen kan ha sin förklaring i att det på den blankett som skulle ifyllas inte hade angivits någon sista anmälningsdag, så finns det anledning till oro. Registreringsresultatet är sådant att det är berättigat att vidtaga extra åtgärder för att få företagarna att inkomma med sina anmälningar.

Jag har de senaste dagarna i pressen sett annonser från finansdepartementet, riktade till jordbrukare och företagare, som anmanas att senast den 20 november insända registreringsanmälan. Det är bra att finansdepartementet har ta-

git detta initiativ. Omläggningen av beskattningen från nyåret är nämligen betydelsefull för nästan hela det svenska näringslivet.

Mervärdeskattens konstruktion medför att antalet skattskyldiga företag och näringsidkare mer än fördubblas. Utan att förringa det arbete som har bedrivits och bedrivs i syfte att informera om momsens är det angeläget att framhålla önskvärdheten av ytterligare resurser för information. En informationskampanj i TV och radio skulle ha mycket stort värde. Här gäller det att informera så att det verkligen klaffar till allas belåtenhet fr. o. m. den 1 januari nästa år.

Det är naturligtvis en mycket svår uppgift att nå alla dem som i dag ännu inte lämnat sin anmälan. I detta sammanhang spelar näringslivets organisationer en mycket viktig roll, och det finns anledning att ge uttryck för tacksamhet för de insatser, som man från detta håll svarat för i den pågående informationskampanjen. Det gäller också studieorganisationer, banker och jordbrukskassor.

Låt mig även få säga att den av finansdepartementet utgivna informationsbroschyren om momsens är både lättfattlig och instruktiv. Detta värdeomdöme kan man sannerligen inte ofta ge om det informationsmaterial som produceras i kanslihuset, men moms-broschyren är bra; det är den allmänna meningen hos den informationssökande allmänheten.

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Även jag vill tacka finansministern för svaret på min fråga. Den var inte på något sätt polemisk; närmast gäller det här att vi företagare och staten tillsammans skall kunna ge denna nya typ av skatt en ordentlig genomslagskraft.

Jag underströk i min fråga att åtgärder för ökad information behövs. Svaret andas en positiv inställning hos de-

Svar på interpellation och frågor ang. informationen om mervärdeskatten i denna diskussion framgår väl att frågan inte är särskilt kontroversiell.

partementet, och det hälsar man med tacksamhet.

Det viktiga är väl, som det sägs i svaret, inte antalet broschyrer som skickas ut — 600 000 av olika typer — utan vilken genomslagskraft detta utsändande får hos företagaren hemma i hans ort. Jag tror att vi på ett annat sätt måste öka uppmärksamheten i denna fråga genom att via radio och television ge informationerna större resurser.

En stor del av företagen — nämligen detaljhandelskretsen — känner redan delvis till detta system, eftersom de har en deklarationsblankett för den allmänna varuskatten. Den stora gruppen nya företagare som kommer in i bilden har dock tyvärr inte på samma sätt uppväckts i denna fråga och inte heller tillräckligt snabbt. Jag vet inte hurvida den svenske företagaren är trögare än andra, men kanske har stressen i samhället gjort att han inte tillräckligt har uppmärksammat denna nya metod.

Finansministern framhöll i sitt svar de insatser som intresseorganisationerna har gjort i detta sammanhang. Jag har varit ute ganska mycket i västra Sverige på konferenser i denna fråga, och det har gett mig uppslaget till min enkla fråga till finansministern. Det råder nämligen brist på informationsmaterial att lägga på företagarens bord, t. ex. beträffande deklarationsblankettens utseende. Det är väl närmast detta som gör att vi har så otillräckliga kunskaper om mervärdeskatten.

Jag skulle vilja påpeka för finansministern att söndagsmorgonen är en ganska god TV-tid. Då har nämligen även företagaren för en gångs skull tid över. Visa deklarationsblanketten under tre söndagar och försök att lära ut hur man skall fylla i den! Då tror jag att vi får en ökad genomslagskraft.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Av de gjorda inläggen

Jag vill till herr Larsson i Borrby säga att när jag tagit den ståndpunkten att man inte gärna kan arvodera organisationerna för att de hjälper till med denna upplysning har det sina rutiga skäl och randiga orsaker. Denna skatte-reform — jag erkänner att den är omfattande — har livligt åstundats av det svenska näringslivet och de svenska jordbrukarna. Om man börjar arvodera de kommunikationer som behövs för att beslut som fattats i riksdagen skall nå ut till de enskilda medborgarna, vet man inte var man till slut hamnar. Jag håller med om att det gjordes ett avsteg från denna princip vid den stora trafikomläggningen, men då gällde det liv och lem inte bara för bilisten utan även för gångtrafikanten — och så långt har det fiskala nitet ännu inte drivits att man kan göra jämförelser i det avseendet.

Herr Börjesson i Falköping anlade vissa synpunkter på den registrering som är det nödvändiga förpelet för att beskattningsproceduren så småningom skall fungera som vi önskar. Jag håller med om att det varit bekymmersamt att få de företagare som är underkastade registreringsplikt att lämna in registreringsanmälan. Vi angav inte i författningen någon sista dag för ingivandet av anmälan, ty vi ansåg att om vi sände ut blanketterna i september månad borde det ligga i de skattskyldigas intresse att fylla i dem och lämna in dem i god tid före låt oss säga mitten av november. Men jag erkänner att det har gått trögt, och därför har det gjorts en riksannonsering — bl. a. den 12 oktober. Ändå släpade registreringarna efter, och därför beslöt Kungl. Maj:t i konselj den 31 oktober att registreringsanmälningarna skulle vara inlämnade senast den 20 november. Här om har upplysningar lämnats i kommunikér från finansdepartementet och i annonser i rikstidningarna.

Interpellation ang. tillämpningsbestämmelserna beträffande korum

För dagen är läget det att 270 000 anmälningar har inkommit. Eftersom det enligt approximativa uppskattningar är fråga om lågt räknat 350 000 anmälningar, är det riktigt som herr Börjeson i Falköping säger att en hel del av dem fortfarande återstår. Vi har observerat detta och kommer under dagarna fram till den 20 november att använda radion för uppläsningar med anmodan om att lämna in registreringsanmälningarna. Vi har även räknat med att utnyttja jordbrukarnas programpunkter — och de infaller, om jag minns rätt, på söndagsmorgnarna — för detta meddelande. Frågan har dessutom lysts på i televisionen och detta kan eventuellt upprepas.

Såsom ett svar till både herr Börjeson i Falköping och herr Thylén skulle jag vilja säga att vi kommer att utnyttja de dagar som är kvar till att via massmedier och andra kommunikationsformer verkligen upplysa dem som är skyldiga att lämna in sin anmälan, att det är nödvändigt att göra det inom angiven tid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 146, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 29 november 1946 (nr 722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret;

till bankoutskottet propositionerna: nr 150, angående godkännande av föreslagna ändringar i och tillägg till Internationella valutafondens stadga m. m., och

nr 153, med förslag till förordning om fusion inom stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, m. m.;

till lagutskott propositionen nr 157, med förslag till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken;

till bevillningsutskottet propositionen nr 159, med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272); samt

till statsutskottet propositionen nr 162, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i visst fall avstå arv som tillfallit allmänna arvsfonden.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 148—160, bankoutskottets utlåtanden nr 57 och 58, första lagutskottets utlåtande nr 40, andra lagutskottets utlåtanden nr 48 och 55—60, tredje lagutskottets utlåtanden nr 58, 60 och 61, jordbruksutskottets utlåtanden nr 35 och 36 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 46.

§ 6**Interpellation ang. tillämpningsbestämmelserna beträffande korum**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WERNER (h), som yttrade:

Herr talman! Korum och gudstjänst i anslutning till värnpliktstjänstgöring är i Sverige en tradition, som har sina rötter i 1500-talet. Denna tradition bröts efter en segdragen riksdagsdebatt hösten 1965.

Med anledning av en motion av socialdemokraten herr Björk aktualiserades frågan om korum, enligt de tidigare bestämmelserna, stod i överensstämmelse med religionsfrihetsprincipen. Motionen mynnade i en hemställan om förbud mot korum på tjänstetid. Vid utskottets behandling förordades att del-

Interpellation ang. postanstalters placering

tagande i korum i fortsättningen skulle vara helt frivilligt.

I första kammaren vann motionen gehör medan andra kammaren anslöt sig till ett säyrkande av herr Zetterberg och beslutade att »korum finge ske endast i full överensstämmelse med frivillighetens principer».

Därefter utarbetade ÖB tillämpningsbestämmelser vilka återfinns i TjRK 12: 9, som medger korum på tjänstetid i samband med speciella högtids- och minnesdagar. Dessutom medgavs tillstånd till korum på tjänstetid »om korum anordnas efter sedan personal gjort framställning därom». I juli i år bortföll dock möjligheten till frivilligt korum, genom ändring av TjRK:s bestämmelser (TKG 922: 680187). Anledningen till ändringen var att man inom försvarsstaben hade fått uppfattningen att TjRK:s tidigare bestämmelser inte stod i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts anvisningar och bakgrunden till dessa. Rätten att anordna korum på tjänstetid gäller därför nu endast i beredskaps- och krigstillstånd.

Denna nya situation ter sig med hänsyn till religionsfrihetskravet mycket otillfredsställande. Erfarenheterna av den s. k. frivilliglinjen har nämligen under den korta period bestämmelsen gällt visat att önskemål hos de värnpliktiga att delta i frivilligt korum varit mycket stort. I hög grad har även möjligheten att genom särskild framställning få anordna korum utnyttjats. Några påtagliga nackdelar ur religionsfrihetens synpunkt torde knappast kunna framhållas då deltagande i korum numera är helt frivilligt. Däremot synes det vara ur demokratisk synpunkt mindre tillfredsställande att en allmän önskan om att få anordna korum inte kan tillgodoses.

Enligt de aktuella tillämpningsbestämmelserna får korum på tjänstetid endast anordnas under beredskaps- och krigstillstånd. Men härigenom har en

väsentlig funktion hos korum helt lämnats åt sidan, nämligen den självavdandande uppgift som korum i hög grad fyller även i fredstider. Det kan knappast anses tillfredsställande att man sammankopplar gudstjänstutövande med ett akut krigstillstånd. Gudstjänstens främsta uppgift är inte att höja den allmänna stridsmoralen, utan att vara ett stöd för den enskilde. Detta stöd kan han ofta behöva även under en fredstjänstgöring som kan vara nog så prövande och upplevas som någon-ting meningslöst.

Med stöd av vad jag framhållit anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Anser statsrådet att nuvarande tillämpningsbestämmelser beträffande korum står i överensstämmelse med de demokratiska rättigheter som tillkommer medborgarna i ett samhälle med full religionsfrihet?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. postanstalters placering

Ordet lämnades på begäran till

Herr THUNBORG (vpk), som yttrade:

Herr talman! Sjunkande befolkningsunderlag är den vanligast förekommande motiveringen för stängning av skolor, nedläggning av butiker och indragning av postkontor, kort sagt för en inskränkning av den samhälleliga servicen. Men detta är *inte bara* en glesbygdsföreteelse. Även storstäderna drabbas därav. Inte bara kommersiella inrättningar föres samman till större enheter. Även postkontor slås samman. Detta sker trots ett *växande* befolkningsunderlag och trots den enskilde

individens allt större beroende av postverket för in- och utbetalningar av olika slag.

De som drabbas hårdast av denna serviceförsämring är självfallet äldre människor och andra med begränsad rörelseförmåga. Medan dessa rationaliseringssträvanden för den stora allmänheten medför längre gångvägar, hetsigare sekundjakt och ökad irritation, innebär de för kategorierna gamla och handikappade att de måste avstå från att utföra ärenden som de tidigare klarat av.

Den här relaterade utvecklingen har föranlett skarpa protester. Hyresgästföreningar, politiska stadsdelsföreningar och framför allt pensionärernas organisationer ordnar opinionsmöten och antar protestuttalanden — hittills utan att uppnå någon förändring vare sig i konkreta fall eller i attityd från postverkets sida.

Förutom den ovan skisserade försämringen av servicen för befolkningen, har den hårda rationaliseringen även en annan allvarlig aspekt. Affärsbankerna — som i Stockholm i runda tal har tre gånger så många kontor som det finns postanstalter — övertar i ökad grad postverkets och postbankens arbetsuppgifter. Denna trend måste ur samhällelig synpunkt betraktas som allvarlig och måste föranleda åtgärder för att vända densamma.

Med hänvisning till vad jag anfört anhallar jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har statsrådet observerat att postverket genom s. k. rationaliseringsåtgärder driver kunder till de privata bankerna?

2. Avser statsrådet vidta några åtgärder för att i framtiden lokala förhållanden och befolkningens synpunkter beaktas vid förändringar i fråga om postanstalters placering?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. granskningen av gesällprov

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDERSSON i Örebro (fp), som yttrade:

Herr talman! Den granskning som utföres av gesällprov ombesörjes antingen centralt av vederbörande branschförbund eller av granskningsnämnder med representanter för respektive fackförbund, branschförbund och hantverks- och industridistrikt. Antalet bedömda och godkända gesällprov har sedan början av 1950-talet ökat från cirka 1 000 till enligt den senast gjorda sammanställningen 2 200 per år. Av dessa uppgifter framgår att intresset för avläggande av gesällprov vuxit på ett för yrkesutbildningen glädjande sätt. Denna utveckling är delvis en parallell företeelse till den ökning av antalet bidragsrum för lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m., som skett under motsvarande tid.

Enligt hittillsvarande praxis och på grund av anslagets otillräcklighet har ersättning till granskningsmän endast utgått vid bedömning av gesällprov, som äger rum på annan ort än vederbörande granskningsmans bostadsort. Ersättning utges därvid för resa i 2:a klass järnväg eller med buss eller med motsvarande belopp, då annat färdmedel användes. Vid bedömning på annan ort än hemorten utgår även traktamentsersättning med 20 kr per dag.

Under många år har allt starkare önskemål framförts från de i gesällprovsgranskningen engagerade bedömningsmännen om att erhålla en högre ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Den utgående traktamentsersättningen, schablonmässigt beräknad till 20 kr., är i dag otillräcklig för att kompensera direkta merkostnader vid annan ort än hemorten. Den ökade kostnadsbelastningen för företagarna och det väx-

ande inkomstbortfall, som arbetstagarrepresentanterna vid bedömningen utsätts för, gör att betydande svårigheter uppstår för distriktslärlingsnämnderna att skaffa granskningsmän. En höjning av traktamentsersättningen från 20 kr. per dag till samma belopp som gäller enligt statens resereglemente, dvs. i genomsnitt 40 kr. per dag torde göra det lättare att erhalla granskningsmän vid gesällprov. Det vore också rimligt att ersättning skulle utgå vid alla former av granskning, vare sig granskningen sker på granskningsmannens hemort eller på annan ort. Bortfallet av arbetstid för granskningsmannen medför ett betydande inkomstbortfall, som borde kompenseras.

Såsom framhållits utgår resekostnadsersättning för resor med 2:a klass järnväg eller motsvarande belopp. Indragningar av järnvägar och andra förändringar i trafikservicen medför, att det många gånger är nödvändigt att företaga resorna med egen bil. Med nuvarande låga anslag till kostnader för granskning av utförda gesällprov medges endast i undantagsfall att ersättning för bilresa kan lämnas till belopp, som något motsvarar tarifferna enligt statens allmänna resereglemente. Det vore därför lämpligt att ersättning kunde medges enligt resereglementets beräkningsgrunder vid användande av egen bil i sådana fall, där detta kommunikationssätt uppenbarligen ger en befordrad tidsvinst.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet med hänsyn till de svårigheter som föreligger att skaffa granskningsmän vid gesällprov vidtaga sådana åtgärder, att dessa svårigheter undanröjs?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. tillsättande av natriumfluorid till AD-vitamin i kariesförebyggande syfte

Ordet lämnades på begäran till

Fru KRISTENSSON (h), som yttrade:
Herr talman! De allvarliga problem som karies medför för folkhälsan och för många enskilda individer motiverar att alla utvägar som kan leda till en förbättring av tandhygienien prövas.

Riksdagen antog hösten 1962 som försöksverksamhet en lag om vattenfluoridering. Såvitt jag vet har den planerade försöksverksamheten i Norrköping aldrig återupptagits, och någon vattenfluoridering i övrigt har hittills icke införts i vårt land.

Det har visat sig att vattenfluoridering är en tveksam metod bl. a. därför att såväl anläggningskostnaderna som driftkostnaderna är stora. Enligt de beräkningar som gjorts beträffande införande av vattenfluoridering i stockholmsområdet beräknas investeringskostnaderna till 2 miljoner kronor och de årliga driftkostnaderna till 500 000 kronor. En annan nackdel med vattenfluoridering är att den endast kan genomföras i områden där vattenverk finns, varigenom högst 50 procent av landets befolkning kan tänkas bli berörd därav. Fluor torde allmänt accepteras som kariesförebyggande medel. Osäkerhet råder dock beträffande vilken metod som bör förordas.

På senare tid har en forskning bedrivits beträffande barn tillhörande Stockholms stads barnavårdscentraler, där de som tillsats till AD-vitamin erhållit natriumfluorid i kariesförebyggande syfte. Undersökningen har avsett barn i förskoleåldern, och det är första gången som en dylik verksamhet bedrivits på barn i denna ålder. Denna metod gav till resultat att kariesfrekvensen i mjölkttandbettet var cirka 50 procent lägre än hos kontrollgruppen. Det är första gången som man i Sverige fått

Interpellation ang. tillsättande av natriumfluorid till AD-vitamin i kariesförebyggande syfte

bevis för den positiva effekten av tidig fluortillförsel på förskolebarnens tänder. Detta resultat bör uppmärksammas dels av den anledningen att förskolebarnen fortfarande till stor del saknar behandlingsmöjligheter inom folk tandvårdens ram, dels genom att skolbarnens behov av tandvård därigenom minskas.

Skulle en dylik verksamhet genomföras över hela landet i barnavårdscentralernas regi, skulle merkostnaden per år avseende barn från 0 till 7 år belöpa sig till en krona per år och barn eller cirka 900 000 kronor per år. De fördelar som härigenom skulle vinnas är att man genom en verksamhet via barnavårdscentralerna når praktiskt taget samtliga barn i berörd ålder, dels att omkostnaderna för ett genomförande är så obetydliga, dels också att man därigenom kan utnyttja en redan befintlig organisation. Slutligen undviker man även den risk som uppstår vid en vattenfluoridering genom att doseringen ej vid en sådan går att kontrollera.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet uppmärksammat den nya metoden att tillsätta natriumfluorid till AD-vitamin i kariesförebyggande syfte?

2. Anser herr statsrådet åtgärder motiverade för att främja utnyttjandet av denna metod?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående

omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall jämte motioner, och

nr 63, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 1 mom. förordningen den 17 maj 1923 (nr 116) angående skatt för hundar; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, m. m. jämte motioner i ämnet, och

nr 64, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående begränsning av svavelhalten i eldningsolja jämte motioner i ämnet, dels motioner angående lagstiftning rörande miljövård m. m. i viss del.

§ 11

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 331, till Konungen i anledning av motioner angående utbildningen av utlandsexpenter.

§ 12

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 151, med förslag till lag om ändring i lagen den 13 mars 1942 (nr 117) med vissa bestämmelser om kungörande i kyrka,

nr 152, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Norge om avgränsning av kontinentalsockeln,

nr 154, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 156, med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 januari 1968 (nr 25), m. m.,

nr 163, angående ökning av garanti-

fonden för Svenska skeppshypotekskassan,

nr 164, med förslag till lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement,

nr 165, angående bestridande av kostnader för ett nyinrättat statsdepartement, m. m., samt

nr 167, angående svenska bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA).

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Till bordläggning anmäldes styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

§ 14

Anmäldes följande motioner:
i anledning av Kungl. Maj:ts propo-

sition nr 142, angående riktlinjer för utlänningspolitiken m. m., motionerna:

nr 1292, av fru *Kristensson*,

nr 1293, av herr *Söderström m. fl.*, och

nr 1294, av herr *Wedén m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionen nr 1295, av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.25.

In fidem

Sune K. Johansson